بسم الله الرحمن الرحيم

Подготовлено представительством «Фонда развития и досуга молодежи «Молодежный альянс» в г. Уфа

Балалар һәм ололар өсөн китап

Ҡөрьән уҡырға өйрәнәбеҙ

Беренсе баҫма

Илшат Миңлеғолов тәржемәһе
Әҙәби редакторы Айгиз Сафин
Дини редакторы Ишморат Хәйбуллин

ISBN 978-5-91811-017-1

Был китап Ҡөрьән уҡырға өйрәнеүселәр өсөн әҙерләнде.

«САД» нәшриәт төркөмө, Мәскәү, 2010 йыл, 57 бит.
Бөтөн хоҡуҡтары ла һаҡлана.

Китапты заказ буйынса алырға мөмкин:
Почта адресы: 125412. Мәскәү, а/я 28. Офис: Мәскәү ҡалаһы, «Петровско-Разумовская» метро станцияһы, Ангарская урамы, 21.
Тел/факс: 8 (499) 9066717 / 8 (495) 7074666 / 8 (905) 7347083
www.sadpress.com / izdatelstvo-sad@yandex.ru

«Учимся читать Коран» на башкирском языке, 1-е издание, 57стр., тираж: 4.000 экз.

Отпечатано в ООО «Исимотсу»
г. Уфа, ул. Зайнаб Биишевой, 1
тел. 8 (347) 2568046

ISIMOTSU
студия дизайна

Көрьән уҡырға өйрәнәбеҙ

(ӘЛИФБА)

Издательская группа САД

Мәскәү - 2010

ИНЕШ ҺҮҘ.

Һуңғы йылдарҙа латин, кирилл хәрефтәре нигеҙендә төҙөлгән Ҡөрьән әлифбалары ярҙамында һәр кеше еңел генә Ҡөрьән китабын уҡырға өйрәнә ала тигән фекерҙәр бөтөп бара. Был фекер, Ҡөрьәнде үҙ хәрефтәре менән өйрәтеү бик ауыр тигән һылтауға нигеҙләнә ине. Шул сәбәптән Ҡөрьәнде төрөк хәрефтәре менән баҫтырып сығарыу осраҡтары ла булды.

Ҡулығыҙҙағы был “Әлифба”ла Аллаһы Тәғәләнең китабы, Ҡөрьәнде өйрәтеү өлкәһендә булған башҡа тәжрибәләр ҙә иҫкә алынды, был изгелекле эш сылбырына беҙҙең тарафтан да бер бүлек өҫтәлде. Алда ҡуйылған маҡсатты күҙ уңында тотоп, Ҡөрьән уҡырға өйрәтеүселәр һәм өйрәнеүселәрҙең иғтибарын түбәндәгеләргә йүнәлтергә теләйбеҙ.

1. Билдәле булыуынса, һәр телдең үҙе өсөн генә хас ҡабатланмаҫ өндәр әйтелеше шул телдә һөйләшкән милләт кешеһе ауыҙынан яңғырай. Шуға күрә лә иң дөрөҫ итеп төрөк телендә төрөктәр үҙҙәре, француз телендә француздар, ғәрәп телендә ғәрәптәр... һөйләшә. Ысынлап та, был телдәргә хас булған өндәрҙең иң дөрөҫ әйтелеше шул милләт вәкилдәре әйтелешендә яңғырай.

Ғәрәп телендә яҙылған Ҡөрьәнде уҡыуҙа иң киң таралған хата – фонетик хаталар. Пәйғәмбәребеҙҙең (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) дуҫтарына әйтеп ҡалдырған бер һүҙе бар: хәҙерге быуын Ҡөрьән уҡыуҙы үҙенән алдағы быуындан өйрәнеп ҡалырға тейеш.

2. Ҡөрьән уҡырға өйрәнеү, көс етмәҫлек артыҡ ауыр эш булып һаналмаһа ла, был эштең һис шикһеҙ махсус мөғәллимдәре кәрәк. Сөнки күп кенә әлифбаларҙа ғәрәпсә яҙылған һүҙҙәрҙең аҫтарына уҡылыштары уҡыусыға таныш хәрефтәр менән яҙылған булһа ла, был яҙыуҙар ярҙамы менән генә өндәрҙе дөрөҫ әйтеүе бик ауыр, йыш ҡына осраҡта мөмкин дә түгел. Был уңайҙан “Үҙ аллы Ҡөрьән өйрәнеү” әлифбаларында бирелгән кәңәштәр менән артыҡ мауығырға ярамай. Бигерәк тә башланғыс осорҙа хәрефтәрҙе дөрөҫ итеп әйтергә күнеккәнсе, белгестәрҙең ярҙамы менән файҙаланырға кәрәк.

3. Ҡөрьән уҡырға өйрәнеү эшен эҙлекле бер программа менән алып барырға кәрәк. Шуның өсөн был эшкә аҙнаның төрлө

көндәрендә күп ваҡыт сарыф иткәнсе, һәр көн 35-40 минут шөғөлләнеү яҡшыраҡ булыр. Шул осраҡта, 15-20 көн эсендә Ҡөрьән уҡырға өйрәнергә мөмкин буласаҡ. Бынан һуң уҡыуҙың күләмен һәм тиҙлеген арттыра барырға кәрәк.

4. Тәжвид ғилеме менән шөғөлләнергә бәлки һәр кемдең ваҡыты ла булмаҫ. Асылда был ғилемде ҡағиҙәләр менән өйрәнеү ихтияжы ла юҡ. Шулай булһа ла, “Әлифба”ны үҙләштереп, Ҡөрьән уҡый башлаған уҡыусыларҙы практик яҡтан тәжвид ҡағиҙәләре менән уҡырға ла өйрәтергә кәрәк. Шуға күрә, мәҫәлән, غَفُورٌ رَّحِيمٌ тигәндә “ғафуурун рахим” рәүешендә түгел, “ғафуурур – рахим” тип уҡытыу дөрөҫ булыр.

5. Уҡытыусы хәреф, һүҙ йәки аяттарҙы тәүҙә үҙе бер нисә тапҡыр дөрөҫ итеп уҡып күрһәтергә, һуңынан уҡыусы шуны уҡ үҙе дөрөҫ итеп ҡабатларға тейеш. Был өндәрҙе дөрөҫ итеп әйтеү өйрәтеүҙең төп шарты булып тора.

“Ҡөрьән уҡырға өйрәнәбеҙ” әлифбаһының ете йәштән алып етмеш йәшкә ҡәҙәр булған барлыҡ Ҡөрьән уҡырға өйрәнеүселәргә файҙалы ярҙамсы булыуын, барыбыҙға ла Ҡөрьән юлында һәм шул өлкәләге хеҙмәттәрегеҙҙә уңыштарға ирешеүегеҙҙе Раббыбыҙҙан теләп ҡалабыҙ.

Беренсе дәрес

أعوذ بالله من الشيطان الرّجيم

بسم الله الرّحمان الرحيم

ҠӨРЬӘН КӘРИМ ӘЛИФБАҺЫ

Һәр телдәге кеүек үк, ғәрәп теленең дә үҙенә махсус әлифбаһы бар. 29 хәрефтән торған был әлифба уңдан һулға табан яҙыла һәм уҡыла.

Ҡөрьән Кәрим хәрефтәре араһында телебеҙҙә булмаған өндәрҙе белдереүсе хәрефтәр ҙә бар. Ҡөрьән уҡырға өйрәнеүселәргә уңай булһын тип, әлифбабыҙҙа бирелгән һүҙҙәрҙең уҡылышы башҡорт хәрефтәре менән дә күрһәтелде. Ләкин һеҙгә был һүҙҙәрҙе уҡытыусығыҙ дөрөҫ итеп уҡып күрһәтһен.

Алдағы биттә 29 хәрефтән торған ғәрәп алфавитының, йәғни Ҡөрьән хәрефтәренең, телебеҙҙә ҡабул ителгән әйтелештәре һәм исемдәре, шулай уҡ хәҙерге башҡорт алфавитында уларға ниндәй хәрефтәр тура килеүҙәре менән танышырһығыҙ. Был таблица менән оҙаҡ мауығырға кәңәш ителмәй, сөнки алдағы дәрестәрҙә һеҙ әкренләп барыһын да өйрәнерһеҙ.

Ҡөрьән хәрефтәренең яҙылышы	Исемдәре	Башҡортса яҙылышы
ا	Әлиф	Ә
ب	Бә	Б
ت	Тә	Т
ث	Ҫә	Ҫ
ج	Джим	Дж
ح	Хә	Хь
خ	Ха	Х
د	Дәл	Д
ذ	Ҙәл	Ҙ
ر	Ра	Р
ز	Зәйн	З
س	Син	С
ش	Шин	Ш
ص	Сад	С

Ҡөрьән хәрефтәренең яҙылышы	Исемдәре	Башҡортса яҙылышы
ض	Дад	Дъ
ط	Та	Тъ
ظ	Ҙа	Ҙъ
ع	Ғәйн	Ығь
غ	Ғайн	Ғ
ف	Фә	Ф
ق	Ҡаф	Ҡ
ك	Кәф	К
ل	Ләм	Л
م	Мим	М
ن	Нүн	Н
ه	Һә	Һ
و	Үәү	Ү
ي	Йә	Й

Хаҡ Аллаһы Тәғәлә әйтә:

“Шик тә юҡ, был Ҡөрьән Кәрим китабы һаҡланған кешеләр өсөн дөрөҫ юлдың тап үҙелер“. (Бәҡара сүрәһе, 2-нсе аят).

Пәйғәмбәребеҙ (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) әйткән:

1. “Һеҙҙең иң хәйерлегеҙ Ҡөрьәнде өйрәнгән һәм башҡаларға ла өйрәткәнегеҙҙер” (Сахихүл-Бүхари).

2. “Ҡөрьәнде уҡығыҙ. Сөнки ул (Ҡөрьән) уҡығандарға Ҡыйәмәт көнөндә ярлыҡаусы булып киләсәк” (Мүслим).

Имам Ғазали былай тигән:

“Ҡөрьән ул бер нурҙыр. Ғөнаһлы булыуҙан бары тик Ҡөрьән ярҙамында ғына ҡотолорға була. Рухи ауырыуҙарҙың дауаһы Ҡөрьәндәлер.”

Инглиз фәлсәфәсеһе Эдмонд былай ти:

“Ҡөрьәнде өйрәнгән һайын уның камиллығын һәм бөйөклөгөн аңлайбыҙ. Ҡөрьән иң элек кешене үҙенә йәлеп итә, унан һуң ғәжәпләндерә. Һуңында һәр кемде мәңгегә үҙенә бәйләй, һәр кемде үҙен ихтирам итергә мәжбүр итә. Шулай итеп һәр кемгә тәрән тәьҫир итә.

Икенсе дәрес

ХӘРӘКӘЛӘР

Ҡөрьән Кәримдә бөтә хәрефтәр ҙә *хәрәкәләр* ярҙамында уҡыла. Өс төрлө хәрәкә була:

1. **Фәтхә**: хәрефтәр өҫтөнә аҙ ғына ҡыйыҡ итеп ҡуйылған һыҙыҡ. Нәҙек өндәр янында *“ә”*, ҡалын өндәр янында *“а”* тип уҡыла. Мәҫәлән: بَ бә, طَ та, قَ ҡа, غَ ға, دَ дә.

2. **Кәсра**: хәрефтәрҙең аҫтында яҙыла. Нәҙек өндәр аҫтында *“и”* өнөн белдерә: بِ би, فِ фи, خِ хи, كِ ки, لِ *ли*.

3. **Дамма**: хәрефтәрҙең өҫтөндә яҙылған бәләкәй генә “үәү” рәүешендә бер билдә: *“ү”* өнөн белдерә: زُ зү, جُ джү, صُ су, طُ ту, ظُ ҙу.

تُ	تِ	تَ	بُ	بِ	بَ	اُ	اِ	اَ
حُ	حِ	حَ	جُ	جِ	جَ	ثُ	ثِ	ثَ
ذُ	ذِ	ذَ	دُ	دِ	دَ	خُ	خِ	خَ
سُ	سِ	سَ	زُ	زِ	زَ	رُ	رِ	رَ
ضُ	ضِ	ضَ	صُ	صِ	صَ	شُ	شِ	شَ
عُ	عِ	عَ	ظُ	ظِ	ظَ	طُ	طِ	طَ
قُ	قِ	قَ	فُ	فِ	فَ	غُ	غِ	غَ
مُ	مِ	مَ	لُ	لِ	لَ	كُ	كِ	كَ
هُ	هِ	هَ	وُ	وِ	وَ	نُ	نِ	نَ
سَ	كِ	فُ	طَ	مِ	اَ	ىُ	ىِ	ىَ

тү	ти	тә	бү	би	бә	ү	и	ә
хү	хи	хә	джү	джи	джә	çү	çи	çә
ҙү	ҙи	ҙә	дү	ди	дә	ху	хи	ха
сү	си	сә	зү	зи	зә	ру	ри	ра
ду	ды	да	су	сы	са	шү	ши	шә
ғъү	ғъи	ғъә	ҙу	ҙы	ҙа	ту	ты	та
ҡу	ҡи	ҡа	фү	фи	фә	ғу	ғи	ға
мү	ми	мә	лү	ли	лә	кү	ки	кә
һү	һи	һә	үү	үи	үә	нү	ни	нә
сә	ки	фү	та	ми	ә	йү	йи	йә

НИМӘ УЛ ҠӨРЬӘН?

Ҡөрьән илаһи диндәрҙең иң һуңғыһы булған Ислам диненең китабы. Ҡөрьән бер ҡәбилә йәки бер милләткә генә түгел, ә бөтөн кешелек доньяһына мөрәжәғәт итә. Ҡөрьәндә әйтелгәнсә, Ислам дине кешелек менән тыуған дин ул. "Аллаһының бар иткәне – дин тойғоһо. Барлыҡ кешеләр ҙә Аллаһы Тәғәлә тарафынан был тойғо менән бар ителгәндәр. Аллаһының барлыҡҡа килтергән нәмәләрендә үҙгәреш юҡ. Был – тура дин, әммә кешеләрҙең күбеһе уны белмәй!" (Рум сүрәһе, 30). Ҡөрьәнде кешеләргә еткергән Мөхәммәт (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) пәйғәмбәребеҙҙән элегерәк килгән бар пәйғәмбәрҙәр ҙә, шул уҡ дин тураһында һөйләр булғандар. Шуның өсөн Ислам дине иң боронғо дәүерҙән үк бар кешелек доньяһын үҙ эсенә ала. Бар пәйғәмбәрҙәр ҙә динде бер төрлө аңлатҡандар. Бары тик әҙәм балаһының ихтияждарына ҡарап, нигеҙҙәре түгел, бәлки ҡайһы бер мөһим булмаған өлөштәре генә үҙгәргән хәлдә, Ислам Рәсүлебеҙ (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) бәйән иткән һәм Ҡөрьәндә аңлатылған рәүештә һаҡланып ҡалған.

Өсөнсө дәрес

ХӘРЕФТӘРҘЕҢ БАШТА, УРТАЛА ҺӘМ АҘАҠТА ЯҘЫЛЫШЫ

Башта	ا	كـــ	لـــ	مـــ	د	عـــ
Уртала	ـــا	ـــكـــ	ـــلـــ	ـــمـــ	ـــد	ـــعـــ
Аҙаҡта	ـــا	ـــك	ـــل	ـــم	ـــد	ـــع

عَمِدَ	لَمَعَ	أَمَلَ	أَلَكَ	أَكَلَ
عَمَدَ	لُمِعَ	أَمَلُ	أَلَكِ	أُكِلَ
عَمِلَ	كَمُلَ	أَلَمَ	دَعَمَ	دُمِعَ
عُمِلَ	كَمِلَ	أَلَمُ	دُعِمَ	دَمَعَ
عُلِمَ	مُلِكَ	كُدِمَ	لَأَمَ	لَمَأَ
عَلِمَ	مَلَكَ	كَدَمَ	لُؤِمَ	لَمَلَ

ғъәмидә	ләмәғъә	әмәлә	әләкә	әкәлә
ғъәмәдә	лүмиғъә	әмәлү	әләки	үкилә
ғъәмилә	кәмүлә	әләмә	дәғъәмә	дүмиғъә
ғъүмилә	кәмилә	әләмү	дүғъимә	дәмәғъә
ғъүлимә	мүликә	күдимә	лә'әмә	ләмә'ә
ғъәлимә	мәләкә	кәдәмә	лү'имә	ләмәлә

كُدِمَ	كَدَأَ	دَمَعَ	أُمِلَ	عُمِلَ
عُدِلَ	لَمَكَ	لُمِعَ	لُكِمَ	لَدَمَ
عُمِدَ	عُلِمَ	عُلِدَ	عَدِمَ	عَدَلَ
عَدَلَ	عُكِلَ	عَكَمَ	أُكِدَ	أَكَدَ
مَأَلَ	مَأَدَ	دَمَلَ	دُمِكَ	عَدَكَ
لَكِعَ	لَكَدَ	لَكِدَ	لَدَمَ	لَأَمَ
عَلِمَ	لَمَعَ	لَمَدَ	لُمِدَ	لَكَمَ
عَدَكَ	عُدِلَ	عَدِلَ	عَدُلَ	لُمِكَ
عَلِدَ	لُمِكَ	لُدِمَ	أَمَلَ	أَمَدَ
دَمَكَ	كُدِءَ	أُكِدَ	دُمِلَ	عَمِلَ

күдимә	кәдә׳ә	дәмәғъә	үмилә	ғъүмилә
ғъүдилә	ләмәкә	лүмиғъә	лүкимә	ләдәмә
ғъүмидә	ғъүлимә	ғъүлидә	ғъәдимә	ғъәдәлә
ғъәдәлә	ғъүкилә	ғъәкәмә	үкидә	әкәдә
мә׳әлә	мә׳әдә	дәмәлә	дүмикә	ғъәдәкә
ләкиғъә	ләкәдә	ләкидә	ләдәмә	лә׳әмә
ғъәлимә	ләмәғъә	ләмәдә	лүмидә	ләкәмә
ғъәдәкә	ғъүдилә	ғъәдилә	ғъәдүлә	лүмикә
ғъәлидә	лүмикә	лүдимә	әмәлә	әмәдә
дәмәкә	күди׳ә	үкидә	дүмилә	ғъәмилә

Дүртенсе дәрес

ХӘРЕФТӘРҘЕҢ БАШТА, УРТАЛА ҺӘМ АҘАҠТА ЯҘЫЛЫШЫ

Башта	حـــ	ر	ســـ	غـــ	فـــ	بـــ
Уртала	ـــحـــ	ـــر	ـــســـ	ـــغـــ	ـــفـــ	ـــبـــ
Аҙаҡта	ـــح	ـــر	ـــس	ـــغ	ـــف	ـــب

سَبَغَ	بَرِحَ	رَغَدَ	سَأَلَ	خُسِرَ
رَحِمَ	فَدَغَ	سُبِعَ	سُحِفَ	غَفَلَ
رَفَعَ	غَبِرَ	حَسِبَ	فَسَدَ	بَغَرَ
رُفِعَ	سَبَحَ	خَرُمَ	غُفِرَ	رُغِدَ
بَدَأَ	رَدِفَ	فَرَسَ	فَسَرَ	بَئِسَ
فَرَغَ	بُرِكَ	غَبِسَ	فُحِمَ	بَدَرَ

сәбәға	бәрихә	рағадә	сә’әлә	хусира
рахимә	фәдәға	сүбиғъә	сүхифә	ғафәлә
рафәғъә	ғабира	хәсибә	фәсәдә	бәғара
руфиғъә	сәбәхә	харумә	ғуфира	руғидә
бәдә’ә	радифә	фәрасә	фәсәра	бә’исә
фәраға	бүрикә	ғабисә	фүхимә	бәдәра

حَسِكَ	بَرَدَ	غَبِرَ	رَبِحَ	بَغَرَ
غُبِسَ	حَسِفَ	بَسُلَ	غَسَلَ	غَسَمَ
بَعَلَ	بُغِرَ	غَدِمَ	بَكَسَ	بَكَلَ
حَمَلَ	رَدُحَ	فَرُسَ	فَدُمَ	بَفَرَ
بُرِدَ	حَسُرَ	رُدِحَ	رَعَدَ	فَحِمَ
سُعِفَ	سُعِرَ	سَدَلَ	سَدَرَ	سَدِمَ
غَمَسَ	غُمِرَ	عَكِرَ	عَكِبَ	عَكَسَ

хəсикə	бəрадə	ғабира	рабихə	бəғара
ғубисə	хəсифə	бəсүлə	ғасəлə	ғасəмə
бəғъəлə	бүғира	ғадимə	бəкəсə	бəкəлə
хəмəлə	радүхə	фəрусə	фəдүмə	бəфəра
бүридə	хəсүра	рудихə	рағъəдə	фəхимə
сүғъифə	сүғъира	сəдəлə	сəдəра	сəдимə
ғамəсə	ғумира	ғъəкира	ғъəкибə	ғъəкəсə

Бишенсе дәрес

ХӘРЕФТӘРҘЕҢ БАШТА, УРТАЛА ҺӘМ АҘАҠТА ЯҘЫЛЫШЫ

Башта	تـ	صـ	قـ	و	هـ	يـ
Уртала	ـتـ	ـصـ	ـقـ	ـو	ـهـ	ـيـ
Аҙаҡта	ـت	ـص	ـق	ـو	ـه	ي

وَهِىَ	رَبَصَ	صَقِبَ	قُتِلَ	قَدَرَ
يَدِىَ	صَقَبَ	صُدِرَ	تَبِعَ	تَبِرَ
مَتِهَ	رَتَبَ	يَهِمَ	يَئِسَ	بَصُرَ
دَعِىَ	وُصِلَ	يَدَكَ	فَلَقَ	قَرُبَ
هَدِبَ	قَهَدَ	قُهِرَ	صُوِىَ	صَبَأَ
عَبَدَهُ	وَهُوَ	بَلِهَ	يَسِرَ	هَقِمَ

үәһийә	рабәса	саҡибә	ҡутилә	ҡадәра
йәдийә	саҡабә	судира	тәбиғъә	тәбира
мәтиһә	ратәбә	йәһимә	йә'исә	бәсура
дәғъийә	үүсылә	йәдәкә	фәләҡа	ҡарубә
һәдибә	ҡаһәдә	ҡуһира	сууийә	сабә'ә
ғъәбәдәһү	үәһүә	бәлиһә	йәсира	һәҡимә

قَفَلَ	هَصَمَ	يَسُرَ	هَصَرَ	يَطُمَ
هُلِعَ	هَقَمَ	قُلِبَ	هَفَتَ	تَرِهَ
هَتَرَ	قُهِرَ	هَقِمَ	هَتِأَ	قَمَأَ
قَوِرَ	وَقُلَ	رُتِمَ	قَصَبَ	وَتُحَ
وَقَبَ	هَتَفَ	قَوِيَ	وُصِلَ	رُتِكَ
هَجَدَ	صَهِيَ	وُقِدَ	هَجَأَ	صَمَدَ
تَلِفَ	تَلِهَ	هَجَسَ	صَهُبَ	وَقَرَ

ҡафәлә	һәсамә	йәсүра	һәсара	йәтумә
һүлиғъә	һәҡамә	ҡулибә	һәфәтә	тәриһә
һәтәра	ҡуһира	һәҡимә	һәти’ә	ҡамә’ә
ҡаүира	үәҡулә	рутимә	ҡасабә	үәтүхә
үәҡабә	һәтәфә	ҡаүийә	үүсылә	рутикә
һәджәдә	саһийә	үүҡидә	һәджә’ә	самәдә
тәлифә	тәлиһә	һәджәсә	саһүбә	үәҡара

“Һеҙҙең иң хәйерлегеҙ Ҡөрьәнде өйрәнгән һәм башҡаларға өйрәткәнегеҙҙер”
(Хәҙис шәриф)

ҠӨРЬӘН КӘРИМ

Һорау: Ҡөрьән ниндәй китап ул?

Яуап: Ҡөрьән Аллаһы Тәғәлә тарафынан пәйғәмбәребеҙ Мөхәммәткә (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) күктән индерелгән изге китап.

Һорау: Ҡөрьән Пәйғәмбәребеҙгә (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) нисек индерелгән?

Яуап: Аллаһы Тәғәлә фәрештәләрҙең иң олоһо Жәбрәил (ғәләйһиссәләм) аша әмерҙәрен һәм һүҙҙәрен Пәйғәмбәребеҙгә (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) белдерҙе. Тимәк, Ҡөрьән Пәйғәмбәребеҙҙең (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) Жәбрәил (ғәләйһиссәләм) ярҙамы менән Аллаһы Тәғәләнән алған әмерҙәре һәм илһамдарылыр.

Һорау: Пәйғәмбәребеҙгә (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) Ҡөрән тулыһынса индерелгәнме?

Яуап: Юҡ, аят-аят, сүрә-сүрә индерелде. Аллаһы Тәғәлә тарафынан ваҡыты менән бер аят, ваҡыты менән бер сүрә индерелгән.

Һорау: Пәйғәмбәребеҙгә (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) бер аят йәки бер сүрә индерелгән ваҡытта ул нимә эшләй ине?

Яуап: Аллаһы Тәғәлә тарафынан төшөрөлгән аят йәки сүрәне янында булған кешеләргә уҡыр булған. Улар Пәйғәмбәребеҙ (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) ҡушыуы буйынса аяттарҙы ятлар йәки яҙыр булғандар. Бынан тыш, аяттарҙы яҙып барыу өсөн махсус яҙыусылар ҙа булған. Улар Рәсүлебеҙ (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) тере саҡта, уның ҡушыуы буйынса Ҡөрәньде тулыһынса яҙып алғандар.

Алтынсы дәрес

ХӘРЕФТӘРҘЕҢ БАШТА, УРТАЛА ҺӘМ АҘАҠТА ЯҘЫЛЫШЫ

Башта	ثـ	جـ	خـ	ذ	ضـ	طـ
Уртала	ـثـ	ـجـ	ـخـ	ـذ	ـضـ	ـطـ
Аҙаҡта	ـث	ـج	ـخ	ـذ	ـض	ـط

جُرِمَ	بَذَلَ	حَدُثَ	طَمُثَ	ثَقَبَ
بَسَطَ	فُضِحَ	بَطَلَ	طُبِعَ	فَلِجَ
ضَجِرَ	كَذَبَ	ذُئِبَ	طَبَخَ	فَخُذَ
رَجَعَ	جُحِدَ	جَدَلَ	وَثَبَ	طُمِسَ
رَضِيَ	ضَجِرَ	بَغُضَ	فَخُذَ	ذُبِحَ
طَمَعَ	حَبَضَ	بَخُلَ	خَبُثَ	طَبَخَ

джүримә	бәҙәлә	хәдүҫә	тамүҫә	ҫәҡабә
бәсәта	фүдыхә	бәталә	тубиғъә	фәлиджә
даджира	кәҙәбә	ҙү’ибә	табәха	фәхуҙә
раджәғъә	джүхидә	джәдәлә	үәҫәбә	тумисә
радыйә	даджира	бәғуда	фәхуҙә	ҙүбихә
тамәғъә	хәбәда	бәхулә	хабүҫә	табәха

خَسِفَ	خَثُرَ	جَخِفَ	ذَأَبَ	ذُكِرَ
ذَرَقَ	خَضَرَ	خَثِمَ	جَبَذَ	ذَجَلَ
جَلَسَ	ذُخِرَ	خَطُبَ	خَجِلَ	جُبِلَ
خُذِفَ	جَلَحَ	ذَهِلَ	خَطُرَ	خَدَرَ
خَفَضَ	خَرِطَ	جَلِهَ	ذَأَىَ	خَفِجَ
ضَغَثَ	ضَحِكَ	ضَجَعَ	خَصِرَ	ضُبِثَ
ضَهَبَ	ضَمِدَ	ضَغَمَ	ضَهَثَ	ضُلِعَ

хасифә	хаçура	джәхифә	ҙә′әбә	ҙүкира
ҙәраҡа	хадара	хаçимә	джәбәҙә	ҙәджәлә
джәләсә	ҙухира	хатубә	хаджилә	джүбилә
хуҙифә	джәләхә	ҙәһилә	хатура	хадәра
хафәда	харита	джәлиһә	ҙә′әйә	хафиджә
дағаçә	дахикә	даджәғъә	хасыра	дубиçә
даһәбә	дамидә	дағамә	даһәçә	далүғъә

Уға (Ҡөрьәнгә) тик саф-таҙалар ғына тотона ала
(Әл-уаҡиға сүрәһе, 79)

Етенсе дәрес

ХӘРЕФТӘРҘЕҢ БАШТА, УРТАЛА ҺӘМ АҘАҠТА ЯҘЫЛЫШЫ

Башта	كـــ	لـــ	ز	شـــ	ظـــ	نـــ
Уртала	ـــكـــ	ـــلـــ	ـــز	ـــشـــ	ـــظـــ	ـــنـــ
Аҙаҡта	ـــك	ـــل	ـــز	ـــش	ـــظ	ـــن

ظُلِمَ	شَكَرَ	كَنَزَ	لَزِقَ	طُبِزَ
نُقِلَ	زُهِيَ	لَحَظَ	عَظُمَ	يَقَظَ
وَعَظَ	قَرَنَ	كَبَشَ	لَقُنَ	شَطَنَ
شَرِبَ	حَفَزَ	زَهِفَ	رَزَقَ	بَرَزَ
نَدِمَ	شُكِرَ	فَشَغَ	حَفِشَ	فَشَلَ
فَظُعَ	زَهِدَ	نَشَظَ	فَنِدَ	طَعُنَ

ҙулимә	шәкәра	кәнәзә	ләзиҡа	тубизә
нүҡилә	зүһийә	ләхәҙа	ғъәҙумә	йәҡаҙа
үәғъәҙа	ҡаранә	кәбәшә	ләҡунә	шәтанә
шәрибә	хәфәзә	зәһифә	разәҡа	бәразә
нәдимә	шүкира	фәшәға	хәфишә	фәшәлә
фәҙуғъә	зәһидә	нәшәҙа	фәнидә	тағъүнә

نُزِعَ	زَخِمَ	نَزَلَ	زُحِمَ	زَلَقَ
زَمِعَ	ظَرُفَ	نَضَرَ	زَمَلَ	رَمِئَ
نَشِطَ	زُنِخَ	شَكِسَ	شَكَلَ	نَظَمَ
زَهِمَ	شَوَرَ	نَشِيَ	زَهَقَ	شَبِعَ
شَرِهَ	نَصَرَ	ظُوِيَ	شَرُفَ	نُصِبَ
كَشَدَ	نُكِبَ	كُشِطَ	شَطَرَ	نَضَلَ
شَهِدَ	نَمِسَ	تُظِمَ	شَنِبَ	نَكِلَ

нүзиғъә	зәхимә	нәзәлә	зүхимә	зәләҡа
зәмиғъә	ҙаруфә	нәдара	зәмәлә	рами′ә
нәшита	зүниха	шәкисә	шәкәлә	нәҙамә
зәһимә	шәүәра	нәшийә	зәһәҡа	шәбиғъә
шәриһә	нәсара	ҙүүийә	шәруфә	нүсыбә
кәшәдә	нүкибә	күшита	шәтара	нәдалә
шәһидә	нәмисә	түҙымә	шәнибә	нәкилә

ШӘМ МАЙЫ

Хәҙрәти Ғөмәр (радыяллаһу ғәнһү) хәлиф булған ваҡытында, уға Мәккәлә бер дуҫы килә. Аҡшам ваҡытында Ғөмәр (радыяллаһу ғәнһү) өйөндә дәүләт эштәре менән мәшғүл икән. Дуҫын асыҡ йөҙ менән ҡаршы алып, бер аҙ көтөп тороуын үтенгән. Рәсми эштәре бөткәндән һуң, янып торған шәмде һүндереп, яңыһын ҡабыҙған. Хәл белергә килгән дуҫы быға аптырап сәбәбен һораған. Хәҙрәти Ғөмәр (радыяллаһу ғәнһү) былай тип яуап биргән: “Әле һүндергән шәмдең майы дәүләт аҡсаһына алынған ине. Был шәмде минең дәүләт һәм халыҡ эштәрен башҡарғанда ғына ҡабыҙырға хаҡым бар. Һин минең дуҫым, шулай булғас, беҙ һинең менән шәхси мәсьәләләр тураһында һөйләшәсәкбеҙ. Бына был шәмдең майын мин үҙ аҡсама алдым. Әгәр беҙ дәүләт малын шәхси эштәребеҙҙә ҡуллана торған булһаҡ, ул шәм беҙгә яҡтылыҡ бирмәç, киреһенсә унан ҡараңғылыҡ ҡына артыр”.

СҮКҮН (ْ)

Сүкүн йәнәш килгән ике хәрефтең беренсеһен икенсеһенә бәйләп, бергә уҡылышын тәьмин итә һәм бәләкәй генә ноль һанын хәтерләтә. Ул хәрефтәрҙең хәрәкәләрҙән башҡа уҡылыуын аңлата. Йәғни, сүкүнле хәрефкә бер ниндәй ҙә өн өҫтәлмәй. Мәҫәлән:

عَنْ   ғьән

بَلْ   бәл

اِنْ   ин

Миҫалдар:

قَدْ	خُذْ	هَلْ	قُلْ	إِذْ
مَنْ	لَوْ	لَمْ	لَنْ	أَنْ
اِسْمِ	وَعْدُ	نَحْنُ	أَنْتَ	وَكَمْ
حَيْثُ	طَغَوْا	لَسْتَ	نِعْمَ	سَوْفَ

ҡад	хуҙ	һәл	ҡул	иҙ
мән	ләү	ләм	лән	ән
исми	үәғьдү	нәхнү	әнтә	үәкәм
хәйҫү	тағаү	ләстә	ниғьмә	сәүфә

أَرْضُ	سَبْعَ	كَيْفَ	غَيْبُ	اِعْلَمْ
أَقْرَبُ	اِضْرِبْ	اُسْكُنْ	وَفَوْقَ	يَعْبُدُ
اِفْتَحْ	اُكْتُبْ	يَرْغَبُ	أُنْزِلَ	اُدْخُلْ
أَخْرَجَ	مَرْيَمَ	مَدْيَنَ	يُؤْخَذُ	يُعْرَفُ
أَلْقَتْ	تَرْحَقُ	أَدْبَرَ	تَرْجُفُ	كُنْتُمْ
سَلْهُمْ	أَنْذَرَ	اُنْصُرْ	أَوَلَمْ	أَوَلَوْ
تُرْجَعُ	نُصِبَتْ	يُنْفَخُ	أَقْبَرَ	أَنْشَرَ
عَلَيْهِمْ	أَمَرْتُمْ	أَمْرَهُمْ	أَحْصَنَتْ	ظَلَمْتُمْ
يُسْقَوْنَ	بُعْثِرَتْ	أُزْلِفَتْ	نَوْمَكُمْ	إِلَيْكُمْ
لَمْ يُخْلَقْ	أَنْ تَنْقُذَ	أَنْشَأْتُمْ	أَنْبِئْهُمْ	أَمْهِلْهُمْ

әрду	сәбғъә	кәйфә	ғайбү	иғъләм
әҡрабү	идриб	үскүн	үәфәүҡа	йәғъбүду
ифтәх	үктүб	йәрғабү	үнзилә	үдхул
әхраджә	мәрйәмә	мәдйәнә	йүʼхаҙу	йүғърафу
әлҡат	тәрхәку	әдбәра	тәрджүфү	күнтүм
сәлһүм	әнҙәра	үнсур	әүәләм	әүәләү
түрджәғъу	нүсыбәт	йүнфәху	әҡбәра	әншәра
ғъәләйһим	әмәртүм	әмраһүм	әхсантә	ҙаләмтүм
йүскаүнә	бүғъҫират	үзлифәт	нәүмәкүм	иләйкүм
ләм йүхләҡ	ән тәнҡуҙә	әншә’түм	әнби’һүм	әмһилһүм

ШӘДДӘ (ТӘШДИД)

Өҫтөндәге хәрефте ике мәртәбә уҡыуҙы талап итә торған билдә “тәшдид” тип атала. Тәшдидле хәреф беренсеһен уҡығанда сәкенле кеүек, икенсеһендә иһә үҙ хәрәкәһенә ҡарап уҡыла.

Шуның өсөн إِنَّ һүҙе إِنْ نَ *иннә*, ثُمَّ һүҙе ثُمْ مَ *çүммә*, رَبِّ һүҙе رَبْ بِ *рабби* тип уҡыла.

Миçалдар:

فَكُّ	هُنَّ	كُلُّ	مَسَّ	عَمَّ
أَيُّ	شَرُّ	ضَلَّ	حَظِّ	مِتُّ
لَعَلَّ	جَنَّةُ	عَلَّمَ	طَهَّرَ	أَوَّلَ
أَقَلُّ	عَرَّفَ	أَحَلَّ	حَرَّمَ	أَعُدَّ
غَرَّكَ	قَدَّرَ	فَكَّرَ	سَبَّحَ	أَشَدُّ
نَعُدُّ	نَعَّمَ	أُحِلَّ	أُحِبُّ	عَلَيَّ

фәккү	һүннә	күллү	мәссә	ғъәммә
әййү	шәрру	даллә	хәҙҙы	миттү
ләғъәллә	джәннәтү	ғъәлләмә	таһһәра	әүүәлә
әҡаллү	ғъәррафә	әхәллә	хәррамә	әғъүддә
ғарраҡә	ҡаддәра	фәккәра	сәббәхә	әшәддү
нәғъүддү	нәғъғъәмә	үхиллә	үхиббү	ғъәләййә

أَسَّسَ	وَتَبَّ	يُحِبُّ	بِأَنَّ	زُيِّنَ
مُمِدُّ	يُوَفَّ	عِدَّةَ	أَحَقَّ	أُسِّسَ
يَتَعَدَّ	نَبِيُّكَ	يُبَشِّرُ	بِبَكَّةَ	تَحِلَّةَ
جَهَنَّمَ	تُحَرِّمُ	يُعَذِّبُ	يُكَلِّفُ	يُكَفِّرُ
مُتِمُّ	أُبَلِّغُ	وَتَخِرُّ	رَكَّبَكَ	نُكَذِّبُ
بَدَّلَ	تَمَثَّلَ	اِتَّبَعَ	نُفَصِّلُ	تَأَذَّنَ
تَأَخَّرَ	تَعَجَّلَ	وَتُعِزُّ	يُصَرِّفُ	وَلَهُنَّ
يُقَلِّلُ	يُثَبِّتُ	لِيُحِقَّ	تَبَيَّنَ	يُسَبِّحُ
تَبَرَّأَ	يَتَّخِذُ	فَتَبَّطَ	أَئِمَّةَ	وَأَلَّفَ
نُفَضِّلُ	مَوَدَّةَ	نَتَّبِعَ	أَدُلُّكَ	فَيَحِلَّ

әссәсә	үәтәббә	йүхиббү	би’әннә	зүййинә
мүмидду	йүәффә	ғъиддәтә	әхәк̆ка	үссисә
йәтәғъәддә	нәбиййүкә	йүбәшширу	бибәккәтә	тәхилләтә
джәһәннәмә	түхәрриму	йүғъәҙҙибү	йүкәллифү	йүкәффиру
мүтимму	үбәллиғу	үәтәхирру	раккәбәкә	нүкәҙҙибү
бәддәлә	тәмәҫҫәлә	иттәбәғъә	нүфәссылу	тә’әҙҙәнә
тә’әххара	тәғъәдджәлә	үәтүғъиззү	йүсаррифү	үәләһүннә
йүк̆аллилу	йүҫәббиту	лийүхик̆ка	тәбәййәнә	йүсәббихү
тәбәрра’ә	йәттәхиҙү	фәҫәббәта	ә’иммәтә	үә’әлләфә
нүфәддылу	мәүәддәтә	нәттәбиғъә	әдүлләкә	фәйәхиллә

كُوِّرَتْ	فَاتَّخِذْ	تَحَرَّوْا	رَبُّهُمْ	أُعِدَّتْ
تَنَفَّسْ	سُعِّرَتْ	زُوِّجَتْ	عُطِّلَتْ	سُيِّرَتْ
قَطَّعْنَ	تَخَلَّتْ	أَخَّرَتْ	قَدَّمَتْ	فُجِّرَتْ
يَتَنَزَّلُ	وَإِنْ كُنَّ	أَجَلُهُنَّ	مَنْ يَتَّقِ	طَلَّقْتُمْ
يَتَقَدَّمُ	وَمَهَّدْتُ	وَتَبَتَّلْ	مُزَّمِّلُ	وَكَأَيِّنْ
لَتَرَوُنَّ	هَلْ تُحِسُّ	لِتُبَشِّرَ	وَتَنْشَقُّ	اِنْشَقَّتْ
سَنُقَتِّلُ	إِذْ هَمَّتْ	فَطَوَّعَتْ	ذُكِّرْتُمْ	عَرَّفْتُمْ
لِيُطَهِّرَ	مَهِّلْهُمْ	وَصَدَّقَتْ	وَلَّيْتُمْ	فَتَوَكَّلْ
نَبِّئْهُمْ	يَتَوَلَّوْنَ	لَتَرْكَبُنَّ	بَلَّغْتُكُمْ	يَتَفَطَّرْنَ
تَؤُذُّهُمْ	مُعَذِّبُهُمْ	يَبْعَثَنَّ	أُقَطِّعَنَّ	بَلِّغْكُمْ

күүират	фәттәхиҙ	тәхәррау	раббүһүм	үғъиддәт
тәнәффәс	сүғғъират	зүүиджәт	ғъүттыләт	сүййират
ҡаттағънә	тәхалләт	әххарат	ҡаддәмәт	фүдджират
йәтәнәззәлү	үә ин күннә	әджәлүһүннә	мән йәттәҡи	талләктүм
йәтәкаддәмү	үә мәһһәдтү	үәтәбәттәл	мүззәммилү	үәкә’әййин
ләтәраүннә	һәл түхиссү	литүбәшшира	үә тәншәкку	иншәҡкат
сәнүҡаттилү	иҙ һәммәт	фатаүүәғъәт	ҙүккиртүм	ғъәррафтүм
лийүтаһһира	мәһһилһүм	үәсаддәкат	үәлләйтүм	фәтәүәккәл
нәбби’һүм	йәтәүәлләүнә	ләтәркәбүннә	бәлләғтүкүм	йәтәфәттарнә
тә’үҙҙүһүм	мүғъәҙҙибүһүм	йәбғъәҫәннә	үкаттығъәннә	бәллиғкүм

ХӘҘРӘТИ ҒӨМӘРҘЕҢ МОСОЛМАН БУЛЫУЫ

Хаттаб улы Ғөмәр бер нимәнән дә ҡурҡмай торған, шәфҡәт һәм мәрхәмәттең нимә икәнен белмәгән таш йөрәкле әҙәм булған. Ислам һәм мосолмандарҙың иң ҙур дошмандарының береһе ине. Туғандары араһынан мосолман булған кешеләргә сикһеҙ ҙур ғазаптар килтереүҙән дә тартынмаған. Ул бер меҫкен ҡатын-ҡыҙҙы мосолман булғаны өсөн көн һайын арып хәлдән тайғансы туҡмар булған һәм былай тип әйткән: "Һине йәлләп түгел, бары тик арығаным өсөн генә туҡтайым". Был ҡатын-ҡыҙ ҙа унан һис ҡурҡмайынса: "Һин ҡылған эштәреңә үкенмәһәң, Аллаһы Тәғәләнең берлегенә инанмаһаң, Аллаһы Тәғәлә һиңә ҡаты язалар бирәсәк", – тип яуап биргән. Бер көндө Ҡурайш ҡәбиләһенең танылған кешеләре йыйылышында Исламды бөтөнләй юҡ итергә, Пәйғәмбәребеҙҙе (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) үлтерергә ҡарар итәләр. Ләкин был бик ҡурҡыныс эш була. Был эшкә кем баҙнат итер? Ғөмәр шунда уҡ атылып уртаға сыға. "Был эште миңә биреғеҙ! Уны мин башҡарасаҡмын", – ти. Ҡылысын ҡулына алып юлға сыға. Юлда Ғөмәргә бер кеше осрай. Ул Ғөмәрҙең яуыз ҡараштарынан ҡурҡып былай тип һорай: "Былай ҡылыс тотоп ҡайҙа йүнәлдең?". Ғөмәр: "Мөхәммәтте үлтерергә барам", – тип яуап бирә. Теге кеше бының ҡатмарлы эш булыуы тураһында, Мөхәммәтте уға ышаныусылар күҙ ҙә йоммай һаҡлауҙары тураһында әйткәс, Ғөмәрҙең быға бик асыуы килә. Ул: "Әллә һин дә уларҙың кешеһеме? Улай булғас иң тәүҙә һине юҡ итәм", – тип ҡылысына тотона. Теге кеше былай тип яуап бирә: "Иң элек һин үҙеңдең ғаиләңә ҡара. Һеңлең дә, кейәүең дә Ислам ҡабул иттеләр". Быны ишетеп Ғөмәрҙең тағы ла нығыраҡ асыуы килә. Ул тиҙ генә һеңлеһе өйөнә йүнәлә. Ул килеп кергәндә Ҡөрьәндең яңы бер сүрәһен уҡып ултырған булалар. Ғөмәр быны ишек төбөндә тыңлап тора. Өйҙәгеләр Ғөмәрҙең килгәнен күргәс, Ҡөрьән яҙылған биттәрҙе йәшереп ҡуялар. Өй эсенә кергән Ғөмәр уларҙың нимә уҡыуҙары тураһында һорай. Һеңлеһе: "Беҙ бер нимә лә уҡымайбыҙ", – тип яуап бирә. Ғөмәр бик ныҡ асыуланып: "Тимәк, ишеткәндәрем дөрөҫ икән", – тип кейәүе өҫтөнә ташлана. Уны йығып аяҡтары менән тапай башлай. Һеңлеһе ирен ҡотҡарыр өсөн араларына кермәк була, ләкин Ғөмәр уны ла һуғып йыға. Һеңлеһенең йөҙө һәм күҙҙәре ҡанға бата. Әммә йөрәге иман нуры менән тулған һеңлеһен Ғөмәрҙең был йыртҡыслығы һис кенә

лә ҡурҡытмай. Һеңлеһе бөтөн көсөн йыйып, уға ҡысҡыра: “Ғөмәр, һин нимә эшләһәң дә эшлә – теләһәң, беҙҙе турап бөтөр, беҙ һинән ҡурҡмайбыҙ! Беҙ мосолман булдыҡ. Бәлки беҙ үлербеҙ ҙә, әммә Исламдан бер ҡасан да ваз кисмәйәсәкбеҙ!”.

Ҡанға батҡан һеңлеһенән был һүҙҙәрҙе ишеткән Ғөмәр башта бер нәмә лә аңламай. Һеңлеһенең көслө иманы уны уйға һала. Ул уларға былай тип мөрәжәғәт итә: “Һеҙ нимә уҡый инегеҙ?”. Йәшерелгән Ҡөрьәндең биттәрен Ғөмәргә бирҙеләр. Ғөмәр аяттарҙы иғтибар менән уҡый башлай. Аяттарҙың мәғәнәләрендәге бөйөк ололоҡ, киңлек, илаһи зауыҡ һәм гүзәллек ҡаршыһында Ғөмәр ҡапыл үҙгәрә. Уның ҡаты йөрәге эреп, хәҡиҡәтте аңлай башлай. Хәҙер ул бөтөнләй икенсе кешегә әйләнә. “Мин дә инандым, Аллаһтан башҡа илаһ юҡтыр. Тағын шуға инандым: Мөхәммәт уның ҡоло һәм илсеһелер”, – ти. Шул саҡ мосолман булды. Ғөмәр ҡапыл аяғына ҡалҡты, имандан күскән яңы бер рух менән Пәйғәмбәребеҙҙең (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) өйөнә юлланды. Барып ишеген ҡаҡты. Ҡылыс менән килгән сәбәпле, уға ишек асырға теләмәнеләр. Ғөмәр кеүек үк ҡурҡыуҙы белмәҫ, уның кеүек көслө Хәмзә лә унда ине. “Ғөмәрҙе тотҡарламағыҙ, эскә инһен. Яҡшы маҡсат менән килгән булһа, яҡшы булыр, насар ниәт менән килһә, мин уның башын үҙ ҡылысы менән киҫеп ташлармын” – тине ул.

Ишек асылды. Өй эсендә Ғөмәрҙе Пәйғәмбәребеҙ (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) ҡаршы алды һәм көләмһерәп кенә һорап ҡуйҙы: “Ғөмәр, ни өсөн килдең?”. Ғөмәр Пәйғәмбәребеҙҙең (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) тауышын ишеткәс, аптырап, тетрәнеп китте. Хөрмәт менән: “Мосолман булырға килдем”, – тине. Пәйғәмбәребеҙ (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) “Аллаһу Әкбәр!” – тип һөҡланды. Унда булған бар мосолмандар ҙа бер тауыштан тәкбир әйттеләр. Был тәкбир тауышы Мәккә тауҙарына тиклем барып етте. Мосолмандарҙы был хәл бик шатландырҙы. Потҡа табыныусылар уйға ҡалдылар.

Ғөмәрҙең тормошонда Ислам ҡабул итеүе менән күп нәмә үҙгәрҙе. Быға тиклем Ҡәғбәлә ғибәҙәт ҡыла алмаған мосолмандар, ул көндө Пәйғәмбәребеҙ (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) менән бергә Ҡәғбәгә килделәр. Бынан һуң мосолмандар унда ҡурҡмайынса намаҙ уҡый башланылар.

Хәҙрәти Ғөмәр Ислам өсөн бөйөк эштәр башҡарҙы.

ТӘНВИН (ــٌــ ــٍــ ــًــ)

Ҡайһы бер һүҙҙәрҙең аҙағында килгән ике *фәтхә,* ике *кәсрә* һәм *дамма*ны белдергән был билдәләрҙе *тәнвин* тип атайҙар. Тәнвин һүҙҙәрҙең һуң хәрефтәрендә генә була һәм уларға “ән”, “үн”, “ин” өндәрен өҫтәй.

Миҫалдар:

قَوْلًا	رَغَدًا	جَهْرَةً	لَيْلَةٌ	ثَمَنًا
وَفَضْلٍ	بِنِعْمَةٍ	بِقُوَّةٍ	بِغَضَبٍ	كُتُبٍ
قَرْيَةٌ	خَيْرٌ	ضُرٌّ	عِلْمٌ	عَدْلٌ
قِرَدَةً	حَرَمًا	مِصْرًا	زَجْرًا	رِجْزًا
وَهْنٍ	حِزْبٍ	رَوْضَةٍ	هُمَزَةٍ	مِنْ شَرٍّ
عَوْرَةٌ	مُحْسِنٌ	مُقْتَصِدٌ	غَنِيٌّ	مَوْجٌ
طَيِّبَةً	حَظًّا	عِوَجًا	هُزُوًا	بَقَرَةً

ҡаүлән	рағадән	джәһратән	ләйләтүн	ҫәмәнән
үәфәдлин	биниғъмәтин	биҡуүәтин	биғадабин	күтүбин
ҡарйәтүн	хайрун	дуррун	ғьилмүн	ғьәдлүн
ҡирадәтән	хәрамән	мисран	зәджран	риджзән
үәһнин	хизбин	раүдатин	һүмәзәтин	мин шәррин
ғьәүратүн	мүхсинүн	мүҡтәсыдүн	ғанийййүн	мәүджүн
тайййибәтән	хәҙҙан	ғьиүәджән	һүзүүән	бәҡаратән

حَبَّةٍ	خَلْقٍ	أَبْحُرٍ	رَوْضَةٍ	وَفُرُشٍ
حَقٌّ	يَوْمٌ	أَجَلٌ	أَمْرٌ	أُسْوَةٌ
وَطَمَعًا	كَذِبًا	كِسَفًا	رُسُلاً	عُرُبًا
صَخْرَةٍ	زَوْجٍ	عَمَدٍ	وَظِلٍّ	وَطَلْحٍ
مَوْعِظَةً	مَثَلٌ	شَجَرَةٍ	صَرْصَرًا	وَنَخْلٌ
مِنْ ضَعْفٍ	مِنْ رِبًا	لَهْوٌ	سَيِّئَةً	بَغْتَةً
لَظُلْمٌ	شَيْبَةً	دَعْوَةً	يَوْمَئِذٍ	لَعِبٌ
مُبَيِّنَةٍ	مَرَضٌ	زَرْعًا	مُنْهَمِرٍ	مُنْتَشِرٌ
نُزُلاً	نَفْسٍ	مُسْتَطَرٌ	مُدَّكِرٍ	مُحْتَضَرٌ
أَلْفَ سَنَةٍ	سُنْدُسٍ	مُسْتَكْبِرًا	خَوْفًا	مُزْدَجَرٌ

хәббәтин	халҝин	әбхүрин	раүдатин	үә фүрушин
хәҝкун	йәүмүн	әджәлүн	әмрун	үсүәтүн
үәтамәғъән	кәҙибән	кисәфән	русүлән	ғъүрубән
сахратин	зәүджин	ғъәмәдин	үәҙыллин	үәтальхин
мәүғъиҙатән	мәҫәлүн	шәджәратин	сарсаран	үәнәхлүн
мин дағъфин	мин рибән	ләһ’үүн	сәййи’әтән	бәғтәтән
ләҙулмүн	шәйбәтән	дәғъүәтән	йәүмә’иҙин	ләғъибүн
мүбәййинәтин	мәрадун	зәрғъән	мүнһәмирин	мүнтәширун
нүзүлән	нәфсин	мүстәтарүн	мүддәкирин	мүхтәдарун
әлфә сәнәтин	сүндүсин	мүстәкбиран	хаүфән	мүздәджәрун

МӘД ХӘРЕФТӘРЕ

(Оҙон итеп уҡыла торған хәрефтәр)

Үҙенән алдағы хәрефтәрҙе оҙон итеп уҡыта торған хәрефтәрҙе “мәд” хәрефтәре тип атайҙар. Улар өсәү:

1. و = “үәү” хәрефе: үҙе сүкүн (йәғни хәрәкәһеҙ), үҙенән алда килгән хәрефтең хәрәкәһе *дамма* була. Үҙенән алда килгән хәреф “үү” тип оҙон итеп уҡыла. بُو = *бүү* مُو = *мүү* هُو = *һүү* кеүек.

2. ي = “йә” хәрефе: үҙе сүкүн (йәғни хәрәкәһеҙ), үҙенән алда килгән хәрефтең хәрәкәһе *кәсрә* була. فِي = *фии*, قِيلَ = *ҡиилә* кеүек.

3. ا = “әлиф” хәрефе. Үҙе һәр ваҡыт сүкүн, үҙенән алда килгән хәрефтең хәрәкәһе *лә фәтхә* була. مَا = *мәә*, يَا = *йәә* кеүек.

Миҫалдар:

بِمَا	مِنَّا	هُنَا	إِنَّا	نَا
كُلُوا	أَكُونُ	أَعُوذُ	قُولُوا	أُتُوا
بَدِيعُ	يَهْدِي	فِيهِ	إِنِّي	أَوْفُوا
لَمَّا	كُلاَ	لَنَا	كَانَ	قَالَ

бимәә	миннәә	һүнәә	иннәә	нәә
күлүү	әкүүнү	әғъүүҙү	ҡуулүү	үтүү
бәдииғъү	йәһдии	фииһи	иннии	әүфүү
ләммәә	күләә	ләнәә	кәәнә	ҡаалә

نَادَيْنَا	مَقَامُ	رَبَّنَا	إِيَّايَ	كُنَّا
مَا عَرَفُوا	قَامُوا	هَادُوا	كَانُوا	قَالُوا
مِنْهَا	فِيهَا	أَقِيمُوا	جَاعِلُ	فَتَابَ
لَكُمَا	بِأَخِيكَ	مَسَاجِدَ	يَكَادُ	سِنِينَ
تُرِيدُونَ	مَاهِيَ	مَالِكِ	بِبَابِلَ	أَخَافُ
عَابِدِينَ	عَاكِفِينَ	عَالِمِينَ	مُؤْمِنِينَ	مُسْلِمِينَ
غَافِلِينَ	مُفْسِدِينَ	مُسْرِفِينَ	غَافِلُونَ	يَسُومُونَ
يُرِيكُمْ	يَرُدُّونَ	مَا يُسِرُّونَ	بِأَعْيُنِنَا	أَجْمَعِينَ
صَيَاصِيهِمْ	فَارْهَبُونِ	بُرْهَانَانِ	أَيْدِيهِمْ	يُوقِنُونَ
فَاتِحِينَ	فَتَكُونَا	مَنَاسِكَنَا	سَمِعْنَا	ظَاهَرُوا

нәәдәйнәә	мәк̆аамү	раббәнәә	иййәәйә	күннәә
мәә ғъәрафүү	к̆аамүү	һәәдүү	кәәнүү	к̆аалүү
минһәә	фииһәә	әк̆иимүү	джәәғъилү	фәтәәбә
ләкүмәә	биәхиикә	мәсәәджидә	йәкәәдү	синиинә
түриидүүнә	мәәһийә	мәәлики	бибәәбилә	әхаафү
ғъәәбидиинә	ғъәәкифиинә	ғъәәлимиинә	мүʼминиинә	мүслимиинә
ғаафилиинә	мүфсидиинә	мүсрифиинә	ғаафилүүнә	йәсүүмүүнә
йүриикүм	йәрүддүүнә	мәә йүсиррүүнә	биәғъ йүнинәә	әджмәғъиинә
сайәәсыыһим	фәрһәбүүни	бүрһәәнәәни	әйдииһим	йүүк̆инүүнә
фәәтихиинә	фәтәкүүнәә	мәнәәсикәнә	сәмиғънәә	з̧ааһәрүү

ҮСӘЙД ҺӨЙЛӘГӘНДӘРҘӘН...

Пәйғәмбәребеҙҙең (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) иптәштәренең береһе Үсәйд бин Худайр бик матур һәм яңғырап торған тауышлы булған. Пәйғәмбәребеҙ (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) уның был йәмле тауышын һәм матур итеп Ҡөрьән Кәримде уҡыуын тыңларға бик яратҡан. Бер көндө мәсеттә Ҡөрьән уҡығанын ишеткәс, Пәйғәмбәребеҙ (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм): “Был Үсәйд ниндәй гүзәл кеше”, – тип әйткән.

Үсәйд түбәндәгеләрҙе һөйләгән.

“Бер төндө “Бәҡара” сүрәһен уҡый инем. Атым да янымда бәйле тора ине. Ҡөрьән уҡыған ваҡытта атым ҡапыл нимәнәндер ҡурҡып ҡалтырай башланы. Туҡтаным. Ат та тынысланды. Яңынан уҡый башланым. Ат та ҡуҙғала башланы. Яңынан туҡтаным. Атым да тынысланды. Тағы уҡый башланым, ат яңынан тибенә, тояҡтары менән ерҙе тырнай башланы. Мин уҡымаҫҡа булдым. Яхйа исемле улым атҡа яҡын бер ерҙә йоҡлап ята ине. Ат уға зарар килтермәһен тип, улымды бер аҙ ситкәрәк күсереп һалдым. Шул ваҡыт, күккә ҡараһам, аҡ болоттар күләгәһенә оҡшаған томан эсендә шәм кеүек нәмәләрҙең ялтырағанын күрҙем. Иртән был хәлде Пәйғәмбәребеҙгә (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) һөйләп бирҙем. Пәйғәмбәребеҙ (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм):

– Уҡы, әй Үсәйд! Уҡы, әй Үсәйд! – тип, ул ваҡытта уҡырға кәрәк булғанын аңлатты.

Үсәйд һүҙҙәрен дауам итеп былай тине:

– Әй Аллаһының Илсеһе, Аттың Яхйаны тапауынан ҡурҡтым, сөнки бала атҡа яҡын ята ине. Шуның өсөн уҡыуымдан туҡтаным. Шул заман башымды күккә күтәреп ҡараным, күк йөҙөндә болот күләгәһе кеүек бер аҡлыҡ эсендә шәмдәргә оҡшаған нәмәләрҙең балҡыуын күрҙем. Унан һуң был балҡып торған нәмәләр күккә табан күтәрелеп юғалдылар.

– Әй Үсәйд, ул һин күргән нәмәләр – фәрештәләр ине. Улар һинең Ҡөрьән уҡығаныңды ишетеп килгәндәр. Әгәр уҡыуыңды дауам иткән булһаң, улар һине таңға тиклем тыңлап торорҙар ине.

Ун икенсе дәрес

Оҙон итеп уҡыла торған “әлиф” һәм әлиф урынындағы “үәү” һәм “йә” хәрефтәре.

Ҡөрьән Кәрим яҙыуына хас булған мәд хәрефе менән килгән “әлиф”тең ҡайһы саҡ “үәү” (و), ҡайһы саҡ “йә” (ي) тип яҙылыуы осрай. Был “үәү” һәм “йә” – лər бер үк рәүешле оҙон итеп уҡыла торған “әлиф” кеүек беренсе хәрефте “әә” тип оҙон итеп уҡыта. Уҡыусыға еңел булһын өсөн был “үәү” һәм “йә”-ләрҙең оҙон итеп уҡыла торған хәрефтәре өҫтөнә махсус билдә (ٰ) ҡуйыла.

Миҫалдар:

زَكَوٰةٌ	نَجَوٰةٌ	حَيَوٰةً	مَنَوٰةً	صَلَوٰةٌ
فَنَادَىٰ	مُوسَىٰ	كَفَىٰ	زُلْفَىٰ	سُكَارَىٰ
سَعَىٰ	مُثْلَىٰ	وُثْقَىٰ	تَزَكَّىٰ	غَدَوٰةٍ
تَوَلَّىٰ	طُوبَىٰ	أُخْرَىٰ	طَغَىٰ	عَسَىٰ
فَصَلَّىٰ	فَغَشَّىٰ	أَعْلَىٰ	عِيسَىٰ	يَنْهَىٰ

зәкәәтүн	нәджәәтүн	хәйәәтән	мәнәәтән	саләәтүн
фәнәәдәә	мүүсәә	кәфәә	зүлфәә	сүкәәраа
сәғъәә	мүҫләә	үҫкаа	тәзәккәә	ғадәәтин
тәүәлләә	туубәә	үхраа	тағаа	ғъәсәә
фәсаллә	фәғаҫҫә	әғъләә	ғъиисәә	йәнһәә

Ун өсөнсө дәрес

ЯҘЫУҘА КҮРҺӘТЕЛМӘГӘН МӘД ХӘРЕФТӘРЕ

Мәд хәрефтәре яҙыуҙа һәр ваҡыт асыҡ күрһәтелмәҫкә лә мөмкин. Улар түбәндәге осраҡтарҙа күҙәтелә:

1. Һүҙ аҙағында килгән “Һә” ләрҙән алдағы хәрефтәр хәрәкәле булһа, был “һә” хәрефе оҙон итеп уҡыла.

а) “Һә”- нән алда килгән хәрефтең хәрәкәһе *фәтхә* йәки *дамма* булһа, оҙон уҡыла: لَهُ *ләһүү* رَبُّهُ *раббүһүү*. (Ҡайһы бер Ҡөрьән китаптарында бындай “һү” хәрефтәренән һуң бәләкәй генә ۥ хәрефе ҡуйыла: لَهُۥ *ләһүү* رَبُّهُۥ *раббүһүү*).

б) “Һә”- нән алда килгән хәрефтең хәрәкәһе *кәсрә* булһа, “һә”- нән һуң “йә” хәрефе өҫтәлгән кеүек була: بِهِ *бииһии* هَٰذِهِ *һәәҙииһии*. (Ҡайһы бер Ҡөрьән китаптарында бындай “һү” хәрефтәренән һуң бәләкәй генә ۦ хәрефе ҡуйыла: بِهِۦ *бииһии* هَٰذِهِۦ *һәәҙииһии*).

2. Ҡөрьән Кәримдә ҡайһы бер хәрефтәр үҙҙәренән һуң әлиф булмаған осраҡта ла әлиф булғандағы кеүек һуҙып әйтелә. Уҡыусыға еңел булһын тип, был әлифтәрҙең өҫтөнә һуҙып уҡыу өсөн өҫтәмә билдә ҡуйыла: هَٰرُونَ *һәәруунә* وَلَٰكِنَّ *үә ләәкиннә* طٰهٰ *тааһәә*

Миҫалдар:

أَكْرَمَهُ	جَمْعَهُ	أَخْلَدَهُ	مَالَهُ	إِنَّهُ
يَتَخَبَّطُهُ	يُعَذِّبُهُ	خِتَامُهُ	وَمِزَاجُهُ	كُلُّهُ
ذَٰلِكَ	آلِهِ	آلَ	عَلَى مَوْتِهِ	نَفْسِهِ

әкрамәһүү	джәмғъәһүү	әхләдәһүү	мәәләһүү	иннәһүү
йәтәхаббәтуһүү	йуғъәҙҙибүһүү	хитәәмүһүү	үәмизәджүһүү	күллүһүү
ҙәәликә	әәлиһии	әәлә	ғъәләә мәүтиһии	нәфсиһии

بِرِزْقِهِ	بِظُلْمِهِ	بِعِبَادِهِ	مِنْ بَعْدِهِ	بِعِلْمِهِ
وَكُتُبِهِ	بِتِلَاوَتِهِ	يَتْلُونَهُ	أَمَانَتَهُ	شَطْرَهُ
لِئَادَمَ	رَحْمَٰنُ	اِسْحٰقَ	إِسْمَاعِيلَ	آمِنِينَ
خَلْقَهُ	أَمَرَهُ	أَنْشَرَهُ	فَأَقْبَرَهُ	أَمَاتَهُ
أَكْبَرْنَهُ	ظَهْرِهِ	أَهْلِهِ	وَصَاحِبَتِهِ	طَعَامِهِ
يَطْعَمُهُ	مِثْلُهُ	رَاوَدْتُهُ	قَمِيصُهُ	أَمْرُهُ
وَاٰتُوا	آمَنُوا	ثَلَٰثَةَ	هَٰهُنَا	هُدَى
مِنْ ذَنْبِهِ	وَلَقِّهِ	بِرِزْقِهِ	أَبْصِرْ بِهِ	بِأَمْرِهِ
وَأَيَّدَهُ	يُطِيقُونَهُ	تَأْخُذُونَهُ	عِظَامَهُ	بَيْنَهُ
آخَرِينَ	مَئَابُ	فَئَاتَتْ	أَتَيْنَا	آيَاتُ

биризҡиһии	биҙулмиһии	биғъибәәдиһии	мин бәғъдиһии	биғъилмиһии
үәкүтүбиһии	битиләәүәтиһии	йәтлүүнәһүү	әмәәнәтәһүү	шәтраһүү
ли′әәдәмә	рахмәәнү	исхәәҡа	исмәәғъиилә	әәминиинә
халҡаһүү	әмәраһүү	әншәраһүү	фә′әкбәраһүү	әмәәтәһүү
әкбәрнәһүү	ҙаһриһии	әһлиһии	үәсаахибәтиһии	тағъәәмиһии
йәтғъәмүһүү	миҫлүһүү	раауәдтүһүү	ҡамиисуһүү	әмруһүү
үә әәтүү	әәмәнүү	ҫәләәҫәтә	һәһүнәә	һүдәә
мин ҙәнбиһии	үәләҡкиһии	биризҡиһии	әбсыр биһии	би әмриһии
үә әййәдәһүү	йүтыыҡуунәһүү	тә′хуҙүүнәһүү	ғъиҙаамәһүү	бәйнәһүү
әәхариинә	мә′әәбү	фә′әәтәт	әтәйнәә	әәйәәтү

Уҡыу бүлеге

ҠӨРЬӘНДЕҢ БЕР БӨТӨН БУЛЫП ТУПЛАНЫУЫ

Ҡөрьән Кәрим Пәйғәмбәребеҙ (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) иҫән саҡта уҡ тулыһынса яҙылып бөткән, аят һәм сүрәләре тәртипкә һалынған. Шулай булһа ла, Ҡөрьән бары тик Пәйғәмбәребеҙ (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) вафат булғандан һуң ғына бер бөтөн булып туплана. "Йәмәмә" һуғышында хафиздарҙың күбеһе шаһит була. Ҡөрьәнде яттан белеүселәр һуғыштарҙа тағын һәләк булһалар, Ҡөрьәндең ҡайһы бер өлөштәре юғалып ҡалыуы мөмкин тигән фекер хәҙрәти Ғөмәргә (радыяллаһу ғәнһү) тыныслыҡ бирмәй. Бындай ҡурҡыныс хәлдә ҡалмаҫ өсөн Ғөмәр (радыяллаһу ғәнһү) Ҡөрьәнде бер китап хәленә килтерергә уйлай. Был уйҙары менән хәҙрәти Әбү-Бәкер (радыяллаһу ғәнһү) менән бүлешә. Хәҙрәти Әбү-Бәкер (радыяллаһу ғәнһү) Пәйғәмбәребеҙгә (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) төшөрөлгән аяттарҙы яҙып барыусы Зәйд бин Сәбитте саҡырып, был эште уға тапшыра. Ул Ҡөрәнде китап хәленә килтерә.

Ун дүртенсе дәрес

ӘЛИФ-ЛӘМ ҠУШЫМТАҺЫНЫҢ УҠЫЛЫШЫ

مِنَ الْخَوْفِ	اَلْخَالِقُ	خ	وَالْأُمُورُ	اَلآخِرُ	ا
اَلْفَاسِقُ	اَلْفَتْحُ	ف	بِالْبُخْلِ	اَلْبَاطِنُ	ب
وَالْعُدْوَانِ	اَلْعَذَابُ	ع	فِي الْغَيِّ	اَلْغَنِىُّ	غ
وَالْقُرَى	اَلْقُرْآنُ	ق	اَلْحَكِيمُ	اَلْحَمْدُ	ح

минәл хауфи	әлхаалиҡу	ха	үәл үмүүру	әл'әәхиру	ә
әлфәәсиҡу	әлфәтхү	ф	билбухли	әлбәәтыну	бә
үәлғъүд'үәни	әлғъәҙәәбү	ғъ	филғаййи	әлғаниййү	ға
үәлҡураа	әлҡур'әәну	ҡ	әлхәкииму	әлхәмдү	хә

فِي الْيَمِّ	اَلْيَوْمُ	ى	وَالْجِنُّ	اَلْجَاهِلُ	ج
اَلْمَلِكُ	اَلْمُؤْمِنُ	م	اَلْكِذْبُ	اَلْكَرِيمُ	ك
بِالْهَزْلِ	اَلْهُدَى	ه	اَلْوِتْرُ	اَلْوَاحِدُ	و
وَالشَّمْسِ	اَلشُّهَدَآءُ	ش	فِي التَّابُوتِ	اَلتَّآئِبُونَ	ت
اَلصَّاحِبُ	اَلصَّلٰوةُ	ص	اَلثِّقَالُ	اَلثَّاقِبُ	ث
وَالضُّحَى	اَلضَّلَالَةُ	ض	اَلدِّمَآءُ	اَلدُّعَآءُ	د
اَلطَّلَاقُ	اَلطَّيْرُ	ط	اَلذُّنُوبُ	اَلذَّهَبُ	ذ
اَلظِّلُّ	اَلظَّاهِرُ	ظ	اَلرَّحْمَةُ	اَلرَّحِيمُ	ر
اَللَّطِيفُ	وَاللَّيْلِ	ل	فِي الزُّبُرِ	اَلزَّكٰوةُ	ز
اَلنَّارُ	اَلنَّجْمُ	ن	اَلسُّفَهَآءُ	اَلسَّبِيلُ	س

филийəмми	əлйəүмү	й	үəлджиннү	əлджəəһилү	дж
əлмəликү	əлмү′минү	м	əлкиʒбү	əлкəриимү	к
билһəзли	əлһүдəə	һ	əл′үитру	əл′үəəхидү	ү
үəшшəмси	əшшүһəдəə′ү	ш	фит тəəбүүти	əттəə′ибүүнə	тə
əссаахибү	əссалəəтү	съ	əççиҡаалү	əççəəҡибү	çə
үəддухəə	əддалəəлəтү	дъ	əддимəə′ү	əддүғъəə′ү	д
əтталəəҡу	əттайру	тъ	əʒʒүнүүбү	əʒʒəһəбү	ʒ
əʒʒыллү	əʒʒааһиру	ʒъ	əррахмəтү	əррахиимү	р
əллəтыыфү	үəллəйли	л	физзүбүри	əззəкəəтү	з
əннəəру	əннəджмү	н	əссүфəһəə′ү	əссəбиилү	с

إِلَى الدَّاعِ	تَحْتَ الثَّرَى	فِي التَّوْرَاتِ
هُمُ الغَالِبُونَ	اَلْخَاسِرُونَ	وَالأَوْلَادِ
عَنِ الْيَمِينِ	اَلْوَارِثُونَ	يَوْمَ الْقِيَامَةِ
اَلْكَاذِبُونَ	اَلْمُفْلِحُونَ	هُوَ الْهُدَى
اَلْوُحُوشُ	اَلْجَبَّارُ	اَلرَّاسِخُونَ
اَلْغُرُورُ	مِنَ اللَّهَبِ	اَلْفَآئِزُونَ
إِلَى النُّورِ	اُلُوا الطَّوْلِ	وَالْعُدْوَانِ
اَلْحَشْرُ	أَصْحَابُ النَّارِ	مِنَ الظَّهِيرَةِ
اَلْوَارِثُونَ	هُمُ الْخَالِقُونَ	وَالذَّاكِرَاتِ
اَلشَّفَاعَةُ	اَلزَّقُّومُ	اَلْبَارِىءُ

иләддәәғьи	тәхтәҫҫәраа	фиттәүраати
һүмүлғаалибүүнә	әлхаасируунә	үәл әүләәди
ғьәнилйәмиини	әл′үәәриҫүүнә	йәүмәлҡийәәмәти
әлкәәҙибүүнә	әлмүфлихүүнә	һүәлһүдәә
әл′үхүүшү	әлджәббәәру	әрраасихуунә
әлғуруурү	минәлләһәби	әлфәә′изүүнә
иләннүүри	үүлүттаүли	үәлғьуд′үәәни
әлхәшру	әсхәәбуннәәри	минәҙҙаһиирати
әлүәәриҫүүнә	һүмүлхаалиҡуунә	үәҙҙәәкираати
әшшәфәәғьәтү	әззәҡҡуумү	әлбәәри′ү

АЛЛАҺЫ ТӘҒӘЛӘНЕ КҮРҺӘТҺӘҢ, МИН ДӘ ЫШАНЫРМЫН...

Имам Әғзәм Әбү Хәнифәнең балалыҡ йылдары ине. Аллаһы Тәғәләнең барлығына ышанмаған, бар нәмәне тәбиғәт тарафынан яратылған тип һөйләп йөрәгән һәм һәр ваҡыт ғалимдар менән бәхәсләшә торған бер динһеҙ кеше, бер заман Куфә ҡалаһына килеп сыҡҡан.

Боҙоҡ фекерҙәрен башҡаларға тағырға маташҡан был динһеҙ әҙәм, Куфа ҡалаһы ғалимдары менән дә бәхәс ойошторорға теләгән. Уның был ниәтенә көлөп кенә ҡараған мосолмандар: "Беҙҙең бер бәләкәй ғалимыбыҙ бар, әгәр ҙә бәхәстә уны еңә алһаң, һуңынан оло ғалимдар менән бәхәсләшергә мөмкин булыр", – тип яуап биргәндәр.

Бәхәс буласаҡ урынды һәм ваҡытты килешеп, өйҙәренә таралышҡандар.

Куфа халҡы менән осрашыу урыны шығырым тулған. Билдәләнгән ваҡыттан ярты сәғәт уҙһа ла, бәхәстә ҡатнашасаҡ ғалим килмәгән ине әле. Ваҡыт уҙған һайын, теге динһеҙ маһайып: "Минән ҡурҡты бит был", – тип көлә икән.

Тап шул ваҡытта бәләкәй ғалим Әбү Хәнифә килеп кергән. Теге динһеҙ:

– Ни өсөн һуңға ҡалдың, бәләкәй? Әллә бик ҡурҡтыңмы? – тип һораған.

Әбү Хәнифә:

– Юҡ, ҡурҡманым. Беҙҙең өйөбөҙ йылғаның икенсе яғында. Йылғаның был яғына сығырға тип килгәндә күпер емерелгән ине. Күпер аша сығып булмаясағын аңлағас, яр буйындағы ағастарға тиҙ генә һалға әйләнеп мине был яҡҡа сығарырға ҡуштым. Улар һалға әйләнеп, мине был яҡҡа сығарҙылар, шуның өсөн һуңланым, ғәфү итегеҙ, – тигән.

Был яуаптан теге әҙәм шарҡылдап көлә башлаған:

– Әй, аҡылһыҙ бала! Ниндәй ҙә булһа бер ағас үҙенән-үҙе һал була аламы? – тип әйткәс, Әбү Хәнифә ҡапыл етди төҫ алып:

– Ысынлап та аҡылһыҙ икәнһең. Бер һалдың үҙенән-үҙе яһалғанына ышанмайһың, ә сикһеҙ-ҡырыйһыҙ был ғәләм нисек үҙенән-үҙе яһалған тип уйлайһың? – тигән.

Был зирәк яуап ҡаршыһында аптырап ҡалған тәбиғәтсе ғалим:

– Мине иғтибарһыҙ булған сағымда тоттоң, бәләкәс. Бик яҡшы. Улай булғас, һин бар тип инанған Аллаһы Тәғәләне беҙгә лә күрһәт, беҙ ҙә инанайыҡ, – тигән.

Әбү Хәнифә ҡулына бер стакан һөт алып, динһеҙ ғалимдан һораған:

– Май һәм сыр нимәнән яһала?

– Әлбиттә һөттән.

– Улай булғас, ошо стакандағы һөттөң эсендә булған май һәм сырҙы күрһәт, беҙ ҙә күрәйек.

Динһеҙ ғалим был яуаптан да аптырап ҡалған.

– Әлбиттә, был һөттөң эсендә май ҙа, сыр ҙа бар, әммә улар күренмәй.

Динһеҙҙе иң нескә еренән тотҡан Әбү Хәнифә урынынан тороп:

– Ошо һөттөң эсендә май һәм сыр бар тип танып та, уларҙы күрһәтә алмағас, “Бына Аллаһы Тәғәлә” – тип күрһәтергә нисек мөмкин булһын! Май нисек һөттөң һәр тамсыһында булған һымаҡ, был ғәләмдә Аллаһы Тәғәлә лә шулай, әммә ул күренмәй, – тип әйткән.

Был ышандырғыс яуаптарҙан һуң да Аллаһы Тәғәләгә ышанмаған ғалим:

– Һуңғы һорауыма ла яуап бирһәң, һин еңдең, тип һанармын. Һин бар тип һанаған Аллаһы Тәғәлә был заманда нимә эшләй һуң?

Бәләкәй ғалим:

– Ултырған урыныңдан төш, шунан һуң яуап бирермен, – тип әйтә. Ул ғалим төшкән урынға барып ултырған да:

– Аллаһы Тәғәлә һин динһеҙҙе был урындан төшөрҙө, минең кеүек ҡолон юғары күтәрҙе, – тип әйткәс, динһеҙ ғалимдың башҡа һүҙе ҡалманы. Ул меңләгән кешеләр ҡаршыһында тәүбә ҡылып, мосолман булды.

Ун бишенсе дәрес

ҠЫҪҠАРТМА ХӘРЕФТӘР

(Хурууф-и мукаттага)

29 хәрефле әлифбаға һан яғынан тигеҙ булған 29 сүрәнең башында килгән түбәндәге хәрефтәрҙе “ҡыҫҡартма” (хурууф-и мукаттага) йәки ябай ғына әйткәндә “муҡаттаат” тип атайҙар. Был хәрефтәр тураһында Ҡөрьән ғалимдары (мүфәссирҙәр): “Улар ҡайһы сүрәнең башында булһа, сүрә уның исеме менән атала, ул Аллаһы Тәғәләнең анты, йәки Уның менән һөйөклө Пәйғәмбәребеҙ (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) араһында серле һүҙҙәр”, – тип тә аңлаталар. Был хәрефтәрҙең яҙылыш һәм уҡылыштары түбәндә күрһәтелә. Әгәр был хәрефтәр өҫтөндә тулҡынлы һыҙыҡ булһа, улар 6 хәрәкәгә һуҙып уҡылырға тейеш.

طه	الر	آلم
طس	طسم	المص
ص	يس	المر
ق	حم	كهيعص
ن		حم عسق

таа һәә	әлиф ләәәәәәм раа	әлиф ләәәәәәм миииииим
таа сиииииин	таа сиииииин миииииим	әлиф ләәәәәәм миииииим саааааад
саааааад	йә сиииииин	әлиф ләәәәәәм миииииим раа
ҡааааааф	хәә миииииим	кәәәәәәф һәә йәә ғъәййййййн саааааад
нүүүүүүн		хәә миим ғъәййййййн сиииииин ҡааааааф

Ун алтынсы дәрес

АҘАН ҺӘМ ИҠӘМӘТ

اللّٰهُ أَكْبَرُ اللّٰهُ أَكْبَرُ   اللّٰهُ أَكْبَرُ اللّٰهُ أَكْبَرُ

أَشْهَدُ أَنْ لآ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ   أَشْهَدُ أَنْ لآ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ

أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ   أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ

حَيَّ عَلَى الصَّلاَةِ   حَيَّ عَلَى الصَّلاَةِ

حَيَّ عَلَى الْفَلاَحِ   حَيَّ عَلَى الْفَلاَحِ

قَدِ قَامَتِ الصَّلاَةُ   قَدِ قَامَتِ الصَّلاَةُ

اللّٰهُ أَكْبَرُ اللّٰهُ أَكْبَرُ

لآ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ

Шәфиғи мәҙһәбен тотоусылар азан һәм иҡәмәттән алда шул доғаны уҡыйҙар:

آمَنْتُ بِاللهِ وَمَلآئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللهِ تَعَالَى وَالْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ أَشْهَدُ أَنْ لآ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

Мәғәнәһе:

“Мин Аллаһы Тәғәләгә, Уның фәрештәләренә, китаптарына, пәйғәмбәрҙәренә, әхирәт көнөнә, яҡшылыҡ йәки яманлыҡ кеүек бар нәмәнең Аллаһы Тәғәләнең тәҡдире менән булыуына, үлгәндән һуң яңынан терелеүгә – быларҙың барыһының да хаҡ булыуына иман килтерҙем, ышандым.

Аллаһы Тәғәләнән башҡа һис бер илаһ юҡлығын раҫлайым. Һәм хәҙрәти Мөхәммәт Уның ҡоло һәм илсеһе булғанын раҫлайым”.

НАМАҘ ДОҒАЛАРЫ

СӨБХАНӘКӘ

(Был доға намаҙ башланғас, тәкбирҙән һуң уҡыла)

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ (وَجَلَّ ثَنَآءُكَ) وَلآ إِلَهَ غَيْرُكَ

Мәғәнәһе:

Аллаһым! Һин бар кәмселектәрҙән паҡ һәм өҫтөнһөң. Һиңә хәмд ҡылып маҡтайым. Һинең исемең мөбәрәк, дәрәжәң ололор. Һинән башҡа илаһ юҡтыр.

ӘТ-ТӘХИЯТ

(Был доғалар намаҙҙа ултырғанда уҡыла)

اَلتَّحِيَّاتُ لِلهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ اَلسَّلاَمُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ اَلسَّلاَمُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ أَشْهَدُ أَنْ لآ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

Мәғәнәһе:

Тел, кәүҙә һәм мал менән ҡылынған ғибәҙәттәрҙең барыһы ла Аллаһы Тәғәлә өсөн. Сәләм һиңә, әй Аллаһы Тәғәләнең илсеһе. Аллаһы Тәғәләнең рәхмәте һәм бәрәкәте һиңә булһын. Сәләм һәм сәләмәтлек беҙҙең үҙебеҙгә лә – Аллаһы Тәғәләнең изге ҡолдарына – булһын. Аллаһы Тәғәләнән башҡа һис бер илаһ юҡлығын раҫлайым, Мөхәммәт Уның ҡоло һәм илсеһелер.

САЛАУАТ ДОҒАҺЫ

(Был доға намаҙҙа салауат бирергә ултырғанда уҡыла).

اَللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

اَللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

Мәғәнәһе:

Аллаһым! Ибраһим һәм уның яҡындарына рәхмәт ҡылғаның кеүек Мөхәммәткә, Уның балаларына һәм яҡындарына рәхмәт ҡыл. Шик юҡ, Һин маҡтауға лайыҡ һәм бөйөкһөң.

Аллаһым! Ибраһимды, уның балаларын һәм яҡындарын мөбәрәк ҡылғаның кеүек, Мөхәммәтте, уның балаларын һәм яҡындарын да мөбәрәк ҡыл. Шик юҡ, Һин маҡтауға лайыҡ һәм бөйөкһөң.

ҠУНУТ ДОҒАҺЫ

(Уитр намаҙының өсөнсө рәкәғәтендә “Фатиха” һәм башҡа бер сүрә йәки аят уҡылғандан һуң, ҡулдарҙы күтәреп тәкбир әйтелер. Шунан һуң был доға уҡылыр):

اَللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتَعِينُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنَسْتَهْدِيكَ
وَنُؤْمِنُ بِكَ وَنَتُوبُ إِلَيْكَ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ وَنُثْنِى عَلَيْكَ الْخَيْرَ كُلَّهُ نَشْكُرُكَ
وَلاَ نَكْفُرُكَ وَنَخْلَعُ وَنَتْرُكُ مَنْ يَفْجُرُكَ
اَللهُمَّ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَلَكَ نُصَلِّى وَنَسْجُدُ وَإِلَيْكَ نَسْعَى وَنَحْفِدُ نَرْجُو
رَحْمَتَكَ وَنَخْشَى عَذَابَكَ إِنَّ عَذَابَكَ بِالْكُفَّارِ مُلْحِقٌ

Мәғәнәһе:

Эй, Аллаһым, беҙ һинән ярҙам һорайбыҙ, ғәфү итеүеңде, тура юл күрһәтеүеңде һорайбыҙ. Һиңә иман килтерәбеҙ, тәүбә итеп һиңә ҡайтабыҙ. Эштәребеҙҙә һиңә таянабыҙ һәм һиңә ышанабыҙ. Һиңә өҙлөкһөҙ шөкөр итәбеҙ. Һине бар эштәребеҙҙә лә хәйер менән иҫтә тотабыҙ. Биргән ниғмәттәреңә шөкөр итәбеҙ. Һиңә рәхмәтлебеҙ һәм Һине бер ҡасан да инҡар итмәйбеҙ. Һиңә ҡаршы булыусыларҙан алыҫ торабыҙ, уларҙан айырылабыҙ.

Аллаһым! Бары тик һиңә генә ғибәҙәт ҡылабыҙ һәм ҡоллоҡ итәбеҙ. Һиңә генә намаҙ ҡылып сәждә итәбеҙ. Һиңә генә һыйынабыҙ. Ғибәҙәтте һөйөнөслө яһарбыҙ. Рәхмәтеңдең күп һәм дауамлы булыуына өмөт итәбеҙ, ғазабыңдан ҡурҡабыҙ. Шик юҡ, ғазабың ҡәферҙәргә төшөр.

(Шәфиғи мәҙһәбендәге мосолмандар иртәнге намаҙ фарызының икенсе рәкәғәтендә рөкуғтан һуң ошо доғаны уҡыйҙар).

اَللّٰهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ وَبَارِكْ لِي فِيمَآ أَعْطَيْتَ وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ فَإِنَّكَ تَقْضِي وَلاَ يُقْضَى عَلَيْكَ وَإِنَّهُ لاَ يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ وَلاَ يَعِزُّ مَنْ عَادَيْتَ تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ فَلَكَ الْحَمْدُ عَلَى مَا قَضَيْتَ أَسْتَغْفِرُكَ اَللهُمَّ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ وَصَلَّى اللهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ

Аллаһым! Һин тура юлға баҫтырған кешеләр араһына мине лә баҫтыр. Һаулыҡ-сәләмәтлек биргән кешеләрең араһында миңә лә һаулыҡ-сәләмәтлек бир. Һөйгән заттарың араһында мине лә һөй. Һинең тарафыңдан бирелгән нәмәләрҙе минең өсөн дә дауамлы һәм бәрәкәтле ҡыл. Бөтөн хөкөм ҡылынған эштәреңдең зарарынан мине һаҡла. Бары тик һин генә хөкөм ҡылыусы. Һиңә ҡаршы булған ихтирамлы була алмаҫ. Һин бөйөкһөң, бар барлыҡтан өҫтөнһөң. Эй Раббыбыҙ! Хөкөм ҡылған бар нәмәңә ҡаршы Һиңә маҡтау булһын. Ҡылған ғөнаһтарым өсөн һинән ғәфү үтенәм. Һиңә тәүбә итәм һәм кире Һиңә ҡайтам, Аллаһым!

Пәйғәмбәребеҙ Мөхәммәт (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) һәм уның күркәм ғаиләһе, уның иптәштәренең шәрәф һәм дәрәжәләрен бөйөк ҡыл.

НАМАҘҘА УҠЫЛА ТОРҒАН ҠЫҪҠА ДОҒАЛАР

Рөкуғта өс йәки биш тапҡыр әйтелә	سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ
Рөкуғтан торғанда әйтелә	سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ
Рөкуғтан торғас әйтелә	رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ
Сәждәлә өс йәки биш тапҡыр әйтелә	سُبْحَانَ رَبِّيَ الأَعْلَى
Намаҙ бөткәс, уңға һәм һулға сәләм биргәндә әйтелә	اَلسَّلاَمُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ
Сәләм биргәндән һуң әйтелә	اَللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلاَمُ وَمِنْكَ السَّلاَمُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلاَلِ وَالإِكْرَامِ

Мәғәнәһе:

1. Эй, бөйөк Раббым! Һин бар кәмселектәрҙән паҡһың.
2. Аллаһы Үҙен маҡтағандарҙы ишетә.
3. Эй, Раббыбыҙ! Һәр төрлө маҡтау бары тик һиңә генә.
4. Эй, бөйөк Раббым! Һин бар кәмселектәрҙән паҡһың.
5. Аллаһының сәләме һәм рәхмәте һеҙгә булһын.

6. Эй, Аллаһым! Һин бар кәмселектәрҙән өҫтөнһөң, һәр төрлө ышаныс һәм именлек һиндәлер. Эй, бөйөк һәм изге эштәр эйәһе булған Аллаһым! Һинең дан-хөрмәтең бөйөктөр.

ЙЫНАЗА ДОҒАҺЫ

Йыназа намаҙында беренсе тәкбирҙән һуң “Сөбхәнәк” икенсе тәкбирҙән һуң “Әллаһумә салли” һәм “Әллаһуммә бәрик” уҡыла. Өсөнсө тәкбирҙән һуң, әгәр ҙә йыназа ир кеше булһа, түбәндәге доға уҡылыр.

اَللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا وَذَكَرِنَا وَأُنْثَانَا اَللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَحْيِهِ عَلَى الإِسْلَامِ وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الإِيمَانِ وَخُصَّ هَذَا الْمَيِّتَ بِالرَّوْحِ وَالرَّاحَةِ وَالرَّحْمَةِ وَالْمَغْفِرَةِ وَالرِّضْوَانِ اَللَّهُمَّ إِنْ كَانَ مُحْسِنًا فَزِدْ فِي إِحْسَانِهِ وَإِنْ كَانَ مُسِيئًا فَتَجَاوَزْ عَنْهُ وَلَقِّهِ الأَمْنَ وَالْبُشْرَى وَالْكَرَامَةَ وَالزُّلْفَى بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

Мәғәнәһе:

“Йә Раббым! Беҙҙең тереләребеҙҙе һәм мәйеттәребеҙҙе, күҙ алдында булыусыларыбыҙҙы һәм күҙ алдында булмаусыларыбыҙҙы, балаларыбыҙҙы һәм ололарыбыҙҙы, ирҙәребеҙҙе һәм ҡатындарыбыҙҙы кисер. Йә Рабби! Һин беҙгә тормош бүләк иткән кеүек, киләсәк нәҫелдәребеҙгә лә Ислам динендә йәшәүҙе насип ит. Һин ҡайһыларыбыҙға үлем килтерһәң, уларға иманлы килеш үлеүҙе бүләк ит. Раббым! Был мәйеткә мәрхәмәтеңдән хозурлыҡ эсендә мәңгелек рәхәтлек бүләк ит, сикһеҙ мәрхәмәтеңде ҡыл, ғөнаһтарын кисер, Йәннәт һәм ниғмәт эсендә тормош бүләк ит. Аллаһым! Был мәйет фәҡирҙәргә ярҙам һәм Һиңә иман килтергән булһа, хәҙер Һин дә уға артығы менән ярҙам ит. Әгәр был мәйет ғөнаһлы булһа, уның ғөнаһтарын ғәфү ит. Эй иң рәхмәтлеләрҙең дә рәхмәтлеһе! Был мәйетте ҡурҡҡан нәмәләрҙән имен ҡыл, мәрхәмәтең менән шатлыҡлы хәбәр бир. Уны әхирәт бәхетенә һәм юғары дәрәжәгә ирештер.

Әгәр йыназа ҡатын-ҡыҙ булһа, юғарыла килтерелгән доғаның беренсе өлөшө шулай уҡ уҡылып, وَخُصَّ – нан һуң түбәндәге доға уҡылыр.

...وَخُصَّ هَذِهِ الْمَيِّتَةَ بِالرَّوْحِ وَالرَّاحَةِ وَالرَّحْمَةِ وَالْمَغْفِرَةِ وَالرِّضْوَانِ اَللَّهُمَّ إِنْ كَانَتْ مُحْسِنَةً فَزِدْ فِي إِحْسَانِهَا وَإِنْ كَانَتْ مُسِيئَةً فَتَجَاوَزْ عَنْهَا وَلَقِّهَا الأَمْنَ وَالْبُشْرَى وَالْكَرَامَةَ وَالزُّلْفَى بِرَحْمَتِكَ يَآ أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

Әгәр йыназа ир бала булһа, وَخُصَّ – нан һуң түбәндәге доға уҡылыр.

اَللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا فَرَطًا اَللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا أَجْرًا وَزُجْرًا اَللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا شَافِعًا وَمُشَفَّعًا

Мәғәнәһе:

Йә Раббым! Был баланы беҙҙән алда йәннәткә индер. Йә Раббым! Уны беҙҙең өсөн яҡлаусы ит һәм уның яҡлауын ҡабул ит.

Әгәр йыназа ҡыҙ бала булһа, доғаның беренсе өлөшө шулай уҡ уҡылып, وَخُصَّ – нан һуң түбәндәге доға уҡылыр.

اَللَّهُمَّ اجْعَلْهَا لَنَا فَرَطًا اَللَّهُمَّ اجْعَلْهَا لَنَا أَجْرًا وَزُجْرًا اَللَّهُمَّ اجْعَلْهَا لَنَا شَافِعَةً وَمُشَفَّعَةً

Уҡыу бүлеге

ҮӘДӘ ХӨТБӘҺЕ

(Был хөтбә милádтән һуң 632-се йылда, Пәйғәмбәребеҙ (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) тарафынан йөҙ меңдән артыҡ мосолмандар ҡаршыһында уҡылған). Пәйғәмбәребеҙ (саллаллаһу ғәләйһи үә сәлләм) Аллаһы Тәғәләгә маҡтау һәм ололау һүҙҙәренән һуң түбәндәге хөтбәне уҡыған.

Эй, кешеләр! Һүҙемде яҡшы тыңлағыҙ. Белмәйем, бәлки был йылдан һуң һеҙҙең менән башҡа мәңге күрешә алмабыҙ. Кешеләр! Был көндәрегеҙ һәм айҙарығыҙ, был ҡалағыҙ (Мәккә) ниндәй изге һәм мөбәрәк булһа, йәндәрегеҙ һәм малдарығыҙ ҙа шулай уҡ изгелер. Һәр төрлө насарлыҡтарҙан һаҡланған.

Иптәштәрем! Бер көн килер һәм һеҙ Раббығыҙ менән осрашасаҡһыҙ. Ул көндө һәр хәл һәм эштәрегеҙ өсөн, һис шикһеҙ, яуап бирәсәкһегеҙ. Зинһар, минән һуң да элекке аҙғынлыҡтарға ҡайтып, бер-берегеҙгә зыян килтермәгеҙ. Был васыятымды бында булған кешеләр, бында була алмаусыларға ла еткерһендәр. Бәлки улар бында булыусыларҙан да яҡшыраҡ аңларҙар һәм һүҙемдән сыҡмаҫтар.

Иптәштәрем! Кемдең кемгәлер аманаты булһа, ул уны эйәһенә тапшырһын. Һәр төрлө фаизды тыйҙым, аяҡ аҫтына һалып тапаным. Ләкин төп бурыстарығыҙҙы үтәгеҙ. Бер кемгә лә золом ҡылмағыҙ, үҙегеҙ ҙә золомға дусар булмағыҙ. Бынан һуң Аллаһы Тәғәләнең әмере менән фаизсылыҡ тыйылды. Исламға ҡәҙәр булған был насар ғәҙәттәр аяҡ аҫтына һалып тапалды.

Иң беренсе булып бөтөрөлгән фаиз Ғәбделталиптың улы (ағайым) Ғәббастың фаизы булды.

Иптәштәрем! Исламға ҡәҙәр булған дәүерҙән килгән ҡан үсе лә бөтөнләй бөтөрөлдө. Мин тыйған беренсе ҡан үсе Ғәбдүлмүталиптың ейәне Рабиға (ағайымдың) ҡан үсе булды.

Кешеләр! Бөгөн шайтан һеҙҙең был тупраҡтарығыҙҙа үҙенең тәьҫир һәм көсөн мәңгегә юғалтты. Ләкин һеҙ мин тыйған, һеҙҙең өсөн әһәмиәтһеҙ булып күренгән эштәрҙә уға эйәрһәгеҙ, был эштәр ҙә уны шатландырасаҡ. Динегеҙҙе һаҡлау өсөн быларҙан да тыйылығыҙ!

Кешеләр! Ҡатындарҙың хаҡтарын һаҡлауҙы онотмағыҙ һәм был эштәрҙә Аллаһы Тәғәләнән ҡурҡырға кәңәш итәм. Һеҙ ҡатындарығыҙҙы Аллаһы Тәғәлә аманаты менән алдығыҙ, уларҙың намыҫтары һәм ғиффәттәре хаҡында Аллһы Тәғәләгә һүҙ биреп, уларҙы хәләл иттегеҙ. Һеҙҙең ҡатындарға, ә ҡатындарҙың һеҙгә хаҡтары бар. Һеҙҙең ҡатындарға ҡарата хаҡтарығыҙ уларҙың ғаилә усағын һеҙгә оҡшамаған кешеләрҙән һаҡлауҙа. Әгәр һеҙ теләмәгән берәү ғаилә усағығыҙға яҡын килһә, уларҙы төрткөләп, ҡыуып ебәрегеҙ. Ҡатындарҙың һеҙгә ҡарата булған хаҡтары, улар йәшәгән ер үҙенсәлектәренә ҡарап, кәрәк булған кейем-һалым һәм аҙыҡ менән тәьмин итеүегеҙҙер.

Мосолмандар! Һеҙгә бер аманат ҡалдырам. Ул аманатты ныҡ һаҡлаһағыҙ, юлығыҙҙы һис юғалтмаҫһығыҙ. Ул аманат – Аллаһы Тәғәләнең китабы Ҡөрьәндер.

Мосолмандар! Һүҙемде яҡшы тыңлағыҙ һәм бер ҡасан да онотмағыҙ: мосолман – мосолмандың ҡәрҙәше, тимәк, бар мосолмандар ҙа үҙ ара туғандар. Дин ҡәрҙәшенең хаҡына инеү бер кемгә лә хәләл түгел. һәр кем үҙ теләге менән биргән булһын.

Кешеләр! Раббығыҙ берҙер. Атағыҙ ҙа берҙер, һеҙ барығыҙ Әҙәм балалары. Әҙәм ғәләйһиссәләм иһә тупраҡтан яратылған. Аллаһы Тәғәлә янында иң ҡәҙерлеләрегеҙ – Уға итәғәт итеүселәрегеҙҙер. Ғәрәптең ғәрәп булмағандарҙан бер ниндәй ҙә өҫтөнлөгө юҡтыр, иллә мәгәр тәҡәүәлек аша.

Ун һигеҙенсе дәрес

НАМАҘ СҮРӘЛӘРЕ

“ФИЛ” СҮРӘҺЕ

بسم الله الرحمن الرحيم

أَلَمْ تَرَى كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ﴿1﴾

أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ ﴿2﴾

وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ﴿3﴾

تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ ﴿4﴾

فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ ﴿5﴾

Мәғәнәһе:

1. Фил хужаларын Раббыңдың ни эшләткәнен күрмәнеңме ни һин?
2. Уларҙың хәйләләрен юҡҡа сығарманымы ни Ул?
3. Һәм Ул уларға ҡоштар тубын ебәрҙе.
4. Ул ҡоштар уларға яндырылған балсыҡтан яһалған таштар атты.
5. Һәм Ул уларҙы ашалған кәбәк шикелле итте.

“ҠУРАЙШ” СҮРӘҺЕ

بسم الله الرحمن الرحيم

لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ ﴿1﴾

إِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ ﴿2﴾

فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ ﴿3﴾

الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ ﴿4﴾

Мәғәнәһе:

1. Ҡөрәйш ырыуының берләшеүе өсөн,
2. берләшеүҙәре ҡыш та һәм йәй ҙә сәфәрҙә булыуҙарында,
3. улар ошо йорттоң [Ҡәғбәнең] Раббыһына ғибәҙәт ҡылһындар,
4. уларҙы аслыҡтан туйҙырыусы һәм ҡурҡыныстан һаҡлаусыға.

“МӘҒҮН” СҮРӘҺЕ

بسم الله الرحمن الرحيم

أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالدِّينِ ﴿ 1 ﴾

فَذَٰلِكَ الَّذِي يَدُعُّ الْيَتِيمَ ﴿ 2 ﴾

وَلاَ يَحُضُّ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ ﴿ 3 ﴾

فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ﴿ 4 ﴾

الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿ 5 ﴾

الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ ﴿ 6 ﴾

وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ﴿ 7 ﴾

Мәғәнәһе:

1. Динде ялғанға һанаған кешене күрҙеңме һин?
2. Ул бит етемде ситкә ҡыуа,
3. һәм ярлыны туйҙырыуға өндәмәй.
4. Һәм ҡайғы булһын [ундай] намаҙ уҡыусыларға,
5. улар намаҙҙарына иғтибарһыҙ,
6. улар ике йөҙлө,
7. һәм хәйер-саҙаҡа биреүҙе кире ҡағалар!

“КӘҮҪӘР” СҮРӘҺЕ

بسم الله الرحمن الرحيم

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ﴿1﴾

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ﴿2﴾

إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الأَبْتَرُ ﴿3﴾

Мәғәнәһе:

1. Беҙ, ысынлап та, һиңә муллыҡ бирҙек.
2. Шунлыҡтан Раббыңа намаҙ уҡы һәм ҡорбан сал!
3. Һинең дошманың бит нәҫелһеҙ ҡалыусы.

КӘФИРУН СҮРӘҺЕ

بسم الله الرحمن الرحيم

قُلْ يَاأَيُّهَا الْكَافِرُونَ ﴿1﴾

لاَ أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ﴿2﴾

وَلاَ أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿3﴾

وَلاَ أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدتُّمْ ﴿4﴾

وَلاَ أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿5﴾

لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ ﴿6﴾

Мәғәнәһе:

1. Әйт: «Эй һеҙ, кафырҙар!
2. Һеҙ табынған нәмәгә мин табынмайым.
3. Һәм мин ғибәҙәт ҡылған нәмәгә һеҙ ғибәҙәт ҡылыусы түгелһегеҙ.
4. Һәм һеҙ табынған нәмәгә мин табыныусы түгел.
5. Һәм мин ғибәҙәт ҡылған нәмәгә һеҙ ғибәҙәт ҡылыусы түгелһегеҙ.
6. Һеҙҙең үҙ динегеҙ, минең үҙ динем!».

“МӘСӘД” СҮРӘҺЕ

بسم الله الرحمن الرحيم

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿1﴾

مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ﴿2﴾

سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿3﴾

وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿4﴾

فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ ﴿5﴾

Мәғәнәһе:

1. Әбү Ләһәптең ике ҡулы ла һәләк булһын, һәм ул үҙе һәләк булды!
2. Уға уның малы ла һәм кәсеп итеп тапҡаны ла ярҙам итмәне.
3. Ул ялҡынлы утта янасаҡ,
4. һәм уның ҡатыны – утын ташыусы.
5. Ул ҡатындың муйынында хөрмә ағасының сүсенән бау булыр.

“ИХЛАС” СҮРӘҺЕ

بسم الله الرحمن الرحيم

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﴿1﴾

اللَّهُ الصَّمَدُ ﴿2﴾

لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ﴿3﴾

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ﴿4﴾

Мәғәнәһе:

1. Әйт: «Ул – Аллаһы Тәғәлә – бер,
2. Аллаһ мәңге,
3. Ул тыуҙырманы һәм тыуҙырылманы,
4. һәм бер кем дә Уға тиңдәш булманы!».

ФӘЛӘҠ СҮРӘҺЕ

بسم الله الرحمن الرحيم

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿1﴾

مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿2﴾

وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿3﴾

وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴿4﴾

وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿5﴾

Мәғәнәһе:

1. Әйт: «Таң Раббыһына һыйынам,
2. Ул барлыҡҡа килтергәндең яуызлығынан,
3. ҡараңғылыҡтың ҡаплаған уаҡыттағы яуызлығынан,
4. төйөндәргә өрөүсе ҡатындарҙың яуызлығынан,
5. хөсөттөң хөсөтләшкән уаҡыттағы яуызлығынан!».

“НӘС” СҮРӘҺЕ

بسم الله الرحمن الرحيم

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿1﴾

مَلِكِ النَّاسِ ﴿2﴾

إِلَهِ النَّاسِ ﴿3﴾

مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿4﴾

الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ﴿5﴾

مِنْ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿6﴾

Мәғәнәһе:

1. Әйт: «Кешеләрҙең Раббыһына һыйынам,
2. кешеләрҙең батшаһына,
3. кешеләрҙең илаһына,
4. йәшерен үәсүәсләүсенең яуызлығынан,
5. кешеләрҙең күңелдәренә үәсүәсә һалыусынан,
6. ендәрҙән һәм кешеләрҙән!».

ӘЙӘТҮЛ КҮРСИЙ

اَللَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لاَ تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلاَ نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ
وَمَا فِي الأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلاَّ بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا
خَلْفَهُمْ وَلاَ يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلاَّ بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ
السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَلاَ يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ﴿255﴾

Мәғәнәһе:

Аллаһ, Унан, тере һәм мәңге булғандан башҡа,— илаһ юҡ. Уны йоҡомһорау ҙа, йоҡо ла алмай; күктәрҙә һәм Ерҙә булған нәмәләр — Уныҡы.

Уның алдында Үҙ рөхсәтенән башҡа, кем яҡлаша алыр? Ул уларға ҡәҙәр булғандарҙы ла һәм уларҙан һуң булғандарын да белә, ә улар, Уның теләгенән тыш, Уның белеменән бер нәмә лә аңлай алмай. Уның тәхете күктәрҙе һәм Ерҙе биләй, һәм уларҙы һаҡлау Уға ауыр түгел,— Ул бөйөк, олуғ!